

« ...det er jo det som er så viktig, at vi tør å spørre – og at vi gjør det igjen og igjen...»

En kvalitativ studie av barnehageansattes opplevelser og erfaringer fra samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep.

EVY MARIE KVAMMEN BLANCO

VEILEDER

Per Einar Garmannslund

Universitetet i Agder, 2022

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for spesialpedagogikk

Sammendrag

Barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep forteller sjelden uoppfordret noen om hva de blir utsatt for. Derfor er det av betydning at voksne som jobber med barn har kunnskap og kompetanse til å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep. Både norsk og internasjonal forskning viser at mange fagpersoner vegrer seg for å snakke med barn de er bekymret for, og det er av den grunn aktuelt å se på hvordan mennesker som jobber tett på barn opplever å snakke med barn om vold og overgrep. Ansatte i norske barnehager treffer både foreldre og barn daglig og er dermed i en unik posisjon til å kunne oppdage når barn blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Formålet med denne studien er å belyse og utforske hvilke opplevelser ansatte i barnehagen har fra å samtale med barn de er bekymret for om vold og seksuelle overgrep. Oppgaven tar sikte på å få en dypere innsikt i barnehageansattes oppfatning av egen rolle i avdekkende arbeid, samt hva barnehageansatte opplever som betydningsfullt for å skape tillit og trygghet i bekymringssamtaler med barn. Hensikten med studien er å belyse følgende problemstilling: *Hvilke opplevelser og erfaringer har ansatte i barnehagen fra samtaler om vold og seksuelle overgrep med barn de er bekymret for?*

Oppgaven inneholder en presentasjon av teori og tidligere forskning relatert til kunnskap om vold og seksuelle overgrep som utgjør oppgavens teoretiske og forskningsbaserte referanseramme. Den metodiske tilnærmingen til studien er kvalitativ, med inspirasjon fra både fenomenologien og hermeneutikken. For å få innblikk i barnehageansattes erfaringer, opplevelser og tanker ble kvalitativt forskningsintervju benyttet som datainnsamlingsmetode.

Studiens viktigste funn handler i korte trekk om at de barnehageansatte har en forståelse av at de gjennom sitt arbeid har en unik mulighet, og både et juridisk og et personlig ansvar, til å avdekke vold og overgrep mot barn. Informantene mener det er viktig å snakke med barn om vold og overgrep, men usikkerhet og frykt for å ta feil fører til at mange barnehageansatte vegrer seg for å spørre barn om hvordan forholdene er hjemme. Informantene mener det er mangel på kunnskap om vold og overgrep i barnehagesektoren, noe de mener kan føre til at færre tilfeller av vold og overgrep mot barn blir avdekket. Analysen av datamaterialet viser at det er store forskjeller i barnehagene knyttet til hvorvidt vold og seksuelle overgrep blir drøftet i personalgruppen og løftet frem på fagdager eller personalmøter. Funnene viser at det er behov for mer kompetanse og konkrete tiltak som kan gjøre barnehageansatte tryggere i å ta initiativ til, og gjennomføre samtaler med barn de er bekymret for.

Abstract

Children who are victims of violence and sexual abuse rarely tell anyone about the abuse without being asked. Therefore, it is important that adults who work with children have the knowledge and necessary skills to talk to children about violence and sexual abuse. Many professionals feel insecure about talking to children they are worried about, and it is therefore necessary to take a closer look at how people who work with children experience conversations about violence and sexual abuse. Most children in Norway go to kindergarten and the staff meet with the parents and children daily and are thus in a unique position to be able to detect children who are being abused. Thus, the purpose of this study is to explore what experiences kindergarten staff have from talking to children regarding violence and sexual abuse. The thesis aims to gain a deeper insight into kindergarten staff's perception of their own role in uncovering abuse, as well as what they perceive as important for creating trust and security in sensitive conversations with children. This study aims to shed light on the following issue: *What experiences do kindergarten staff have from conversations about violence and sexual abuse with children they are concerned about?*

This study contains a presentation of theory and previous research related to knowledge about violence and sexual abuse that constitutes the papers theoretical and research-based frame of reference. The methodological approach to the study is qualitative, with inspiration from both phenomenology and hermeneutics. Qualitative research interview was used as the data collection method.

The most important findings of the study are, in short, that the kindergarten employees have an understanding that through their work they have a unique opportunity and both a legal and a personal responsibility to uncover violence and abuse against children. The findings show that the informants believe it is important to talk to children about violence and abuse, but that insecurity and fear of making mistakes lead many kindergarten employees to avoid asking children about violence and sexual abuse. The informants believe that there is a lack of knowledge about violence and abuse in their field, and that this leads to fewer cases being uncovered. Furthermore, the findings show that there are great differences in whether violence and abuse are discussed and highlighted at staff meetings. The findings show that the kindergarten employees want more competence and concrete measures that can make them more secure and confident in both taking initiative to and conducting conversations with children regarding violence and sexual abuse.

Forord

Det er med stolthet, glede og ydmykhet at jeg nå skriver de siste ordene i min masteroppgave. I løpet av min tid som masterstudent har jeg møtt mange mennesker som har bidratt til det jeg nå sitter igjen med av erfaringer, kunnskap og kompetanse. Jeg har fått et bredere kunnskapsgrunnlag i det spesialpedagogiske fagfeltet, noe jeg ønsker å takke forelesere på instituttet med faglig tyngde og god formidlingsevne for. Jeg har blitt tryggere på meg selv, og på min kompetanse, noe spennende diskusjoner og refleksjoner med medstudenter har bidratt til. Tusen takk. I løpet av min tid som masterstudent har jeg også blitt mamma, til vesle Sofie, som nå har rukket å bli halvannet år. Det er henne jeg skylder den største takken; for at hun har vist meg hvor høyt det går an å elske et barn, og hvor inderlig jeg ønsker at alle barn skal få vokse opp i ett trygt og godt hjem med ubetinget kjærlighet og omsorg. Sofie, mitt håp for din, og alle barns, fremtid er grunnen til at jeg har valgt å skrive masteroppgaven min om et tema som til tider har vært tungt og vanskelig å skrive om. Mitt håp er at alle barn får en trygg og god barndom, uten den minste bekymring for vold og seksuelle overgrep.

Tusen takk til mannen min, Mathew, som har støttet mitt ønske om å ta en mastergrad midt i den hektiske småbarnstiden. Du har gjort dette mulig. Tusen takk til min mor, Mette, for gode faglige diskusjoner, detaljerte og kritiske tilbakemeldinger og for at du alltid har hatt tro på meg og mine evner. Tusen takk til mine gode venninner og søstre, Martine, Aida og Linn Kristine, for at dere har lyttet til meg når det hele har føltes umulig. Dere har styrket min tro på meg selv og på min arbeidskapasitet.

Jeg vil også rette en stor takk til min dyktige veileder, Per Einar Garmannslund, som har motivert, utfordret, og støttet meg. Jeg trakk virkelig vinnerloddet når det kom til fordeling av veileder. Tusen takk.

Uten de menneskene som har tatt seg tid til å stille til intervju hadde det ikke blitt noen masteroppgave. Jeg er utrolig takknemlig for deres engasjement, ærlighet og åpenhet om et sårbart og sensitivt tema. Tusen takk til alle fem informanter, for deres bidrag til denne oppgaven, og for den viktige jobben dere gjør for barna våre.

Grimstad, mai 2022

Evy Marie Kvammen Blanco

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 Bakgrunn og temaets aktualitet	2
1.2 Tidligere forskning.....	3
1.3 Studiens formål og problemstilling.....	4
2.0 Teoretisk og forskningsbasert referanseramme	5
2.1 Vold og seksuelle overgrep mot barn	5
2.1.1 Definisjon og forekomst av vold og seksuelle overgrep.....	5
2.1.2 Konsekvenser av å bli utsatt for vold og seksuelle overgrep.....	6
2.1.3 Symptomer og tegn til bekymring	7
2.2 Barnehageansattes rolle i avdekking av barn som blir utsatt for vold og overgrep	8
2.2.1 Lovverk og plikter.....	8
2.2.2 Barnehageansattes handlingskompetanse	9
2.3 Samtalens betydning i arbeidet med avdekking av vold og overgrep mot barn	13
2.3.1 Den anerkjennende relasjonens plass i barnesamtalen	14
2.3.2 Barns forutsetninger for å fortelle	15
2.4 Den Dialogiske Samtalemotoden (DCM)	16
2.4.1 Oppbygging av en bekymringsamtale med en dialogisk tilnærming	16
2.4.2 Hemmende og fremmende kommunikasjonsprinsipper	17
3.0 Metode	19
3.1 Vitenskapsteoretisk grunnlag.....	19
3.2 Datainnsamling.....	21
3.2.1 Kvalitativt forskningsintervju	21
3.2.2 Semistrukturert intervjuguide	21
3.2.3 Utvalg.....	22
3.2.4 Gjennomføring av forskningsintervju	23
3.3 Databehandling	24
3.3.1 Transkribering	24
3.3.2 Analyse og tolkning	24
3.3.3 Systematisk tekstkondensering	25
3.4 Kvalitet i studien.....	27
3.4.1 Gyldighet og pålitelighet.....	27
3.5 Ethiske vurderinger.....	29
4.0 Presentasjon av funn	30
4.1 Kompetanse- og ansvarsområder	30
4.1.1 Oppfatning av egen rolle og ansvar	30
4.1.2 Opplevelse av egen kunnskap og kompetanse.....	31
4.2 Samtalepraksis	32
4.2.1 Forutsetninger for å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep.....	32
4.2.2 Samtalemotodikk og kvalitet i gjennomføring av bekymringsamtaler.....	34
4.3 Følelsesmessige reaksjoner	35
4.3.1 Barrierer	35
4.3.2 Følelser og reaksjoner knyttet til samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep	36
4.4 Oppsummering av studiens viktigste funn	38

5.0 Drøfting av funn.....	39
5.1 Barnehageansattes kompetanse- og ansvarsområder	39
5.2 Betydningsfulle elementer for etablering av tillit og trygghet i samtaler med barn.....	45
5.3 Barnehageansattes opplevelse av egne følelsesmessige reaksjoner	50
6.0 Avslutning.....	53
6.1 Konklusjon	53
6.2 Studiens begrensninger og videre forskning.....	54
Litteraturliste	56
Vedlegg 1 - Intervjuguide.....	64
Vedlegg 2 - Informasjonsskriv.....	66
Vedlegg 3 - Samtykkeerklæring	68
Vedlegg 4 – Illustrasjon av koding av funn	69
Vedlegg 5 – Godkjenning fra NSD	70

1.0 Innledning

Barnehagen utgjør en vesentlig del av barns hverdag og barndom. I Norge går hele 93,4 % av barn i alderen ett til fem år i barnehage (SSB, 2020), noe som er en relativt høy andel sett på verdensbasis (Unicef, 2019). Barnehagen er den eneste oppvekstarenaen i Norge som møter både foreldre og barn daglig. Dette gir barnehagens ansatte en unik mulighet til å kunne observere og få kjennskap til barns omsorgs- og livssituasjon (Skjørten et al., 2016). I *rammeplan for barnehagen* (Kunnskapsdepartementet, 2017) heter det at alle ansatte som jobber i barnehage skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og de skal ha kunnskap om hvordan vold og seksuelle overgrep kan forebygges og oppdages. Gjennom sin nære kontakt til barn i barnehagen har de ansatte mulighet til å bli kjent med og utvikle relasjon til det enkelte barnet over tid (Skjørten et al., 2016), noe som trolig kan øke mulighetene for å oppdage barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Alle ansatte i norske barnehager er pålagt av loven til å melde ifra dersom det er grunn til å tro at et barn er utsatt for vold, overgrep eller grov omsorgssvikt (Barnehageloven §46). Bemannings- og pedagognormen (Barnehageloven §18) legger føringer for hvor mange ansatte barnehagen skal ha per barn, og hvor stor andel av disse som skal være utdannet barnehagelærer. Nesten alle barnehager i Norge oppfyller bemanningsnormen, der det kreves minimum 1 ansatt per 3 barn under 3 år, og per 6 barn over 3 år (Barnehageloven §26; Utdanningsdirektoratet, 2022). Pedagognormen krever at det er minst 1 pedagogisk leder per 7 barn under 3 år, og per 14 barn over 3 år, noe 7 av 10 barnehager oppfylte i 2021 (Barnehageloven §26; Utdanningsdirektoratet, 2022). Det stilles ingen utdanningskrav for det øvrige personalet i barnehagens grunnbemanning. I 2021 hadde nær en tredjedel av de ansatte som jobber direkte med barn i norske barnehager ikke relevant utdanning (Utdanningsdirektoratet, 2022).

For at barnehageansatte skal være i stand til å identifisere når et barn blir utsatt for vold eller overgrep, samt handle ved bekymring for et barn, hevder Steine et al. (2016) at det er nødvendig at barnehageansatte har kunnskap om hvordan de kan snakke med barn de er bekymret for og at de føler seg trygge på å benytte denne kunnskapen i praksis. Spørsmål og samtaler om vold og seksuelle overgrep kan ifølge Steine et al. (2016) skape en mulighet for tidlig hjelp og stoppe pågående overgrep. Da er det sentralt å være åpen for barnas virkelighetsbeskrivelse, og se dem som kompetente informanter om eget liv. Kunnskap og forskning om vold og seksuelle overgrep, blant annet Albæk et al. (2018) og Steine et al.

(2016) forteller at mennesker som jobber med barn av ulike årsaker kan være usikre på sin rolle når det gjelder hvordan de skal gå ved bekymring for et barn. Samtidig viser både internasjonale og norske studier at svært få volds- og overgrepsofret barn får den hjelpen de har behov for (Hafstad & Augusti, 2019; Stoltenborgh et al., 2015). En internasjonal metastudie gjennomført av Lemaigre et al. (2017), viser at barn sjelden velger å fortelle noen om vold og seksuelle overgrep. Også norsk forskning peker på dette, der Steine et al. (2016) har funnet at det i Norge tar gjennomsnittlig over 17 år fra barn blir utsatt for overgrep til de forteller noen om det. Dette understreker viktigheten av at barnehageansatte tør å spørre barnet når bekymringer for om barnet blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep oppstår. Ved å snakke med barnet kan de barnehageansatte skape en anledning for barnet til å fortelle, og på den måten styrke mulighetene for avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn.

1.1 Bakgrunn og temaets aktualitet

Avdekking av vold og seksuelle overgrep har de senere årene blitt satt på dagsorden, og barnehageansattes ansvar og rolle har blitt synliggjort i en rekke offentlige styringsdokumenter. Eksempelvis i stortingsmeldingen *Tid for lek og læring – Bedre innhold i barnehagen* (Meld. St. 19 (2015-2016)) der det uttrykkes at kunnskap om vold og overgrep bør bli en større del av barnehagelærerutdanningen. Regjeringen har videre publisert flere konkrete handlingsplaner knyttet til vold og overgrep, blant annet en handlingsplan mot vold i nære relasjoner; *Et liv uten vold* (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013), med hensikt om å bidra til å bekjempe vold som rammer barn. Denne handlingsplanen følger opp meldingen til Stortinget *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner - Det handler om å leve* (Meld. St. 15 (2012-2013)). Barne- og likestillingsdepartementet kom i 2016 ut med opptrappingsplanen *Mot vold i nære relasjoner og vold og overgrep mot barn og unge for 2017-2021*, der det kommer tydelig frem at det er behov for at alle som jobber i barnehage får mer kunnskap og kompetanse om vold og overgrep, slik at barnehagens ansatte kan bli i bedre stand til å avdekke dette. Det understrekes at det er behov for å styrke kompetansen knyttet til avdekking av vold og overgrep både i grunnutdanningen og ved etter- og videreutdanning. Samtidig har strategien *Barndommen kommer ikke i reprise* og tiltaksplanen *En god barndom varer livet ut* (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013; 2014) synliggjort det særskilte fokuset på å beskytte barn mot vold og seksuelle overgrep. Innholdet i dokumentene tyder på at samfunnet stadig stiller større krav og forventninger til barnehagens ansvar i å avdekke og samtale med barn om vold og seksuelle overgrep. Forståelsen av at barn besitter kunnskap om egen erfarings- og opplevelsesverden, og kan formidle denne kunnskapen

gjennom samtaler får stadig økt aktualitet, noe de overnevnte styringsdokumentene og nyere forskning gjenspeiler. For å ha mulighet til å avdekke overgrep, må man ifølge Skjørten et al. (2016) *snakke* med barna om hvordan de har det. Da er det av betydning at fagpersoner har kunnskap og kompetanse til å spørre barn om vanskelige forhold, noe som også understrekes i Prop. 12 S *Opptrappingsplan mot vold og overgrep* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016). Betydningen av kunnskap om vold og overgrep kommer tydelig frem i NOU-rapporten *Svikt og svik* der det står at «kunnskap og kompetanse er en av grunnpilarene og den viktigste drivkraften i arbeidet med å forebygge, avdekke og forhindre vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt mot barn» (NOU2017:12, s. 64). Dette understreker behovet for å øke kunnskapen om vold og seksuelle overgrep hos mennesker som jobber med barn og styrke deres kompetanse i å samtale med barn om sensitive temaer.

1.2 Tidligere forskning

Forskere ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har gjennom flere studier, blant annet Øverlien og Moen (2016) og Augusti og Myhre (2021), dokumentert behovet for økt kompetanse hos fagpersoner knyttet til temaene vold og seksuelle overgrep. Barneombudet (2018) påpeker i sin rapport *Hadde vi fått hjelp tidligere, hadde alt vært annerledes* at barnehageansatte har behov for mer teoretisk kunnskap om vold og seksuelle overgrep, og mer praktisk trening i hvordan de snakker med barn de er bekymret for. Samlet sett peker studier på at fagpersoner i Norge som har til oppgave å sikre at barn har gode oppvekstvilkår fortsatt mangler kunnskap, trygghet og kompetanse i å legge til rette for at barn skal kunne fortelle hvordan de har det ut ifra sitt perspektiv. Opplevelser og erfaringer fra barn som har vært utsatt for vold og seksuelle overgrep har de siste årene gitt viktige bidrag til forskning på fagfeltet. Internasjonal forskning som har undersøkt barns individuelle erfaringer med å fortelle noen om å bli utsatt for vold, slik som Thulin et al. (2019), viser at barn opplever det som betydningsfullt at de voksne de betror seg til er kompetente og til å stole på. Samtidig viser resultatene fra Thulin et al. (2019) at mange av barna som hadde betrodd seg til voksne, gjorde dette uten å ha planlagt det på forhånd, men de opplevde at en anledning til å fortelle ble skapt. Både norsk og internasjonal forskning peker på at barn og unge ofte venter lenge før de forteller noen om vold og seksuelle overgrep, og at når de først gjør det blir de møtt på måter som føles utrygge (Augusti & Myhre, 2021; Steine et al., 2016; Stoltenborgh et al., 2016). Det er mange og sammensatte årsaker til at barn ikke forteller om sine opplevelser. Blant annet handler det om at de ikke er klar over hva voksne har lov – og ikke lov – til å gjøre mot barn, og de er usikre på hva som skjer dersom de forteller

(Barneombudet, 2018; Hafstad & Augusti, 2019). Forskning knyttet til barns erfaringer kan bidra til å forstå barns forutsetninger til å fortelle om vold og seksuelle overgrep, og dermed legge føringer for hvordan fagpersoner kan skape anledninger og muligheter for barn til å fortelle, og møte dem på en trygg måte. De senere årene har det også blitt forsket mer på fagpersoners opplevelser av avdekking av vold og overgrep mot barn. Blant annet retter en studie av Albæk et al. (2018) søkelyset mot hvordan ansatte i barneverntjenesten opplever å intervju barn om vold og seksuelle overgrep. Eksisterende forskning rettet spesifikt mot *barnehageansattes* opplevelser kan derimot synes å være mangelfull.

1.3 Studiens formål og problemstilling

Formålet med denne studien er å belyse hvilke opplevelser og erfaringer ansatte i barnehagen har i møte med barn som blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep, med særlig vekt på barnehageansattes opplevelse av samtaler med disse barna. Følgende problemstilling er utarbeidet:

Hvilke opplevelser og erfaringer har barnehageansatte fra samtaler om vold og seksuelle overgrep med barn de er bekymret for?

For å belyse problemstillingen og avgrense studien er det utviklet tre forskningsspørsmål:

- Hvordan reflekterer barnehageansatte over sin egen rolle i forbindelse med avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn?
- Hva opplever barnehageansatte som betydningsfullt for å skape tillit og trygghet i samtaler med barn de er bekymret for?
- Hvordan opplever barnehageansatte samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep?

Grunnet oppgavens omfang og problemstilling begrenses studien til å omhandle *barnehageansattes* refleksjoner rundt egne erfaringer, opplevelser og følelser knyttet til samtaler med barn de er bekymret for i forbindelse med vold og seksuelle overgrep. Gjennom kvalitative forskningsintervju løftes fem barnehageansattes opplevelser og erfaringer frem. Barns opplevelse av slike samtaler vektlegges ikke i denne oppgaven, selv om en slik innfallsvinkel også er viktig å belyse. Avdekking og forebygging av vold og seksuelle overgrep henger på flere måter sammen, men grunnet oppgavens omfang belyses barnehageansattes arbeid for å *forebygge* vold og seksuelle overgrep mot barn i mindre grad.

2.0 Teoretisk og forskningsbasert referanseramme

2.1 Vold og seksuelle overgrep mot barn

2.1.1 Definisjon og forekomst av vold og seksuelle overgrep

For å kunne diskutere hvordan barnehageansatte opplever å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep er det nødvendig å enes om hva som ligger i disse begrepene. For å gi et innblikk av omfanget presenteres også statistikk knyttet til forekomst av vold og seksuelle overgrep mot barn i Norge. I det internasjonale forsknings- og kunnskapsfeltet er det vanlig å forstå begrepet «vold» ut ifra følgende fem kategorier: fysisk vold, psykisk vold, seksuell vold, opplevd vold og omsorgssvikt (Aadnanes, 2020). For å videre avgrense begrepet vold og knytte definisjonen opp imot denne oppgavens problemstilling der det mer spesifikt er «vold mot barn» som gjør seg gjeldende, vil jeg vise til Verdens helseorganisasjon (WHO) sin følgende beskrivelse av begrepet *child maltreatment*, eller mishandling av barn:

«Child maltreatment is the abuse and neglect that occurs to children under 18 years of age. It includes all types of physical and/or emotional ill-treatment, sexual abuse, neglect, negligence and commercial or other exploitation, which results in actual or potential harm to the child's health, survival, development, or dignity in the context of a relationship, trust or power. Exposure to intimate partner violence is also sometimes included as a form of child maltreatment» (World Health Organization, 2020).

WHO sin definisjon av barnemishandling kan skape utfordringer ettersom definisjonen er åpen for tolkning. I de nordiske landene er det derimot en viss enighet i forståelsen av hva vold er, som reflekteres i den følgende definisjonen som en forlengelse av WHO's definisjon:

«Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, som får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil» (Isdal, 2018, s. 36).

Isdals (2018) definisjon av vold legger til grunn at det ikke bare er intensjonen bak handlingen som er avgjørende, men konsekvensene, opplevelsen eller innvirkningen på den som blir utsatt, som avgjør om handlingen klassifiseres som vold. NKVTS har undersøkt omfanget av erfaringer med vold og seksuelle overgrep blant barn og unge i Norge i studien *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten* (UEVO-studien). Resultatene fra studien presenteres av forskere ved NKVTS Gertrud Sofie Hafstad og Else-Marie Augusti i rapporten med samme navn. UEVO-studien viser at 1 av 5 barn i Norge har opplevd å bli utsatt for mindre alvorlig fysisk vold og omkring 4% har opplevd å bli utsatt for alvorlig fysisk vold, som å bli sparket, slått med en hard gjenstand eller banket opp (Hafstad & Augusti, 2019). Videre viser resultater fra studien at 1 av 5 barn i Norge blir utsatt for psykisk

vold, noe som ifølge Lillevik (2016) kan innebære trusler om fysisk vold, krenkende utsagn, isolering, utestenging eller latterliggjøring. Ifølge UEVO-studien har 1 av 7 barn i Norge opplevd en eller flere former for omsorgssvikt og vanskjøtsel flere ganger, og 8 % har gjentatte ganger opplevd å ikke føle seg verdifulle eller elsket av noen i familien sin (Hafstad & Augusti, 2019). Videre viser funn fra UEVO-studien at 1 av 10 barn i Norge opplever å se eller høre vold mellom foreldre eller andre nære omsorgspersoner. Flere forskere, deriblant Callaghan og Alexander (2015), Holt et al. (2018) og Øverlien (2010) fremhever at å oppleve eller være vitne til vold kan være like skadelig for barns utvikling som å være mottaker for volden selv. Funn fra UEVO-studien viser videre at 1 av 5 jenter og 1 av 10 gutter har opplevd å bli utsatt for seksuelle overgrep (Hafstad & Augusti, 2019). Aasland (2009) definerer seksuelle overgrep som situasjoner der «en person manipulerer, lur, tvinger, truer eller lokker en annen til å delta i seksuelle aktiviteter den andre ikke er moden til eller ikke vil være med på, når den andre ikke er i stand til å vurdere eller forstå rekkevidden av det som skjer» (s.31). Ut ifra Aaslands (2009) definisjon kan seksuelle overgrep innebære enhver form for seksuell kontakt, både der barnet blir fysisk berørt av overgrepene, men også der barnet blir tvunget til å være til stede under seksuelle handlinger uten at det berøres fysisk.

2.1.2 Konsekvenser av å bli utsatt for vold og seksuelle overgrep

Belastningene av å bli utsatt for vold eller seksuelle overgrep i barndommen kan få betydelige konsekvenser både i det volden utføres, men også videre gjennom livet. Dette kommer frem i flere undersøkelser, blant annet viser en metastudie av Norman et al. (2012) at å bli utsatt for vold, seksuelle overgrep eller andre former for alvorlig omsorgssvikt i barndommen er forbundet med forsinket kognitiv utvikling. Å leve med alvorlig omsorgssvikt, vold eller seksuelle overgrep kan føre til aktivering av barnets stressresponsystem over lang tid, noe som kan være skadelig for hjernens utvikling (Drugli & Onsøyen, 2021). Barn som blir utsatt for vold eller overgrep i sine første leveår kan få forstyrrelser i utviklingen av grunnleggende funksjoner, affektregulering, kognitiv utvikling, motorisk og kroppslig utvikling, og utrygg tilknytning (Norman et al., 2012). Kunnskap og forskning om barns utvikling forteller oss at de første tre årene i et barns liv er særdeles betydningsfulle med tanke på hjernens utvikling (Thomason et al., 2017). Fordi hjernen utvikler seg svært raskt tidlig i barnets liv er hjernen spesielt påvirkbar i disse tidlige årene. Det understreker May Britt Drugli, som er ph.d. i pedagogikk og professor ved Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, og Ragnhild Onsøyen som er psykologspesialist med lang erfaring fra utviklingsarbeid i barnehager, i boken *Sårbare småbarn* (2021). Det indikerer at barn er mest sårbare for de mulige skadene

og konsekvensene av vold og seksuelle overgrep i sine første tre leveår, noe også Norman et al. (2012) finner i sin metastudie. Samtidig viser internasjonal forskning (Trickett et al., 2011) at traumer som er påført av en omsorgsperson som barnet har nær tilknytning til kan være svært skadelig, og føre til videre tilknytningsforstyrrelser, angst, depresjon og posttraumatiske stressreaksjoner. Dette tydeliggjør viktigheten av at vold mot barn blir avdekket så tidlig som mulig, både for å stoppe pågående overgrep og å redusere langsiktige konsekvenser, slik som utvikling av relasjonelle vansker, atferdsvansker, rusmisbruk, seksuell risikoatferd og destruktiv atferd (Hafstad & Augusti, 2019). Å bli utsatt for vold eller seksuelle overgrep i barndommen kan gi økt risiko for å slite med skolegang og utdanning og dårligere forutsetninger for å delta i arbeidslivet, hevder Hafstad og Augusti (2019). En rekke studier, blant annet langtidstudien Adverse Childhood Experience (ACE-studien) som følger mer enn 17 000 mennesker i USA har fastslått at det er en sammenheng mellom negative erfaringer i barndommen og risiko for nedsatt livskvalitet senere i livet (Centers for Disease Control and Prevention, 2021; Hafstad & Augusti, 2019; Merrick et al., 2018). De klare sammenhengene mellom traumatiske belastninger tidlig i barndommen og negative utfall senere i livet understreker barnehagens viktige rolle med hensyn til tidlig avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn.

2.1.3 Symptomer og tegn til bekymring

Når barn utsettes for vold og seksuelle overgrep kan det komme til uttrykk på mange ulike måter. I boken *Vold mot barn* (Mevik, Lillevik & Edvardsen, 2016) skriver en av kapitelforfatterne, overlege ved barne- og ungdomsklinikken på St. Olavs Hospital, Arne Kristian Myhre, at for å kunne oppdage og hjelpe barn som blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep er det avgjørende at mennesker som jobber med barn har kunnskap om tegn og symptomer, og kan gjenkjenne disse. Noen ganger gir barn tydelige signaler på at de blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep, for eksempel ved å fortelle om hva de blir utsatt for, eller ved at fysiske skader og merker blir observert. Andre ganger er signalene vage og vanskelige å oppdage, noe Lehn og Emilsen (2020) kaller *gråsonbekymringer*. Slike bekymringer beskrives ofte av fagfolk som «en dårlig magefølelse» (Lehn & Emilsen, 2020; Søftestad, 2018), som ifølge Lehn (2009) innebærer en følelsesmessig og individuell fysisk reaksjon, eller en følelse av at noe ikke helt stemmer.

Myhre (2016) skriver at man ofte ser fysiske og psykosomatiske problemer hos barn som er utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Dette kan dreie seg om vondt i magen eller i hodet,

muskulære smerter i rygg eller bryst, avføringsvansker og vannlatingsproblemer, smerter i kjønnsorganet, ernæringsproblemer, dårlig tannhygiene eller tannråte. Andre symptomer kan være skader hos barn som ikke har en naturlig forklaring, slik som hudskader, blåmerker på uvanlige steder, sårskader, brudd og hodeskader (Myhre, 2016). Ifølge Myhre (2016) er det imidlertid viktig å påpeke at ingen symptom eller tegn er så entydige, at de kun kan forklares med at barnet er utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Aktive barn kan for eksempel skade seg i lek, men da foreligger oftest en rimelig forklaring.

Atferdsvansker og emosjonelle problemer kan også være symptomer på underliggende vold eller seksuelle overgrep. Dette kan ifølge Myhre (2016) vise seg i form av urolighet, dårlig konsentrasjon, lærevansker, aggresjon, utagering, dårlig impuls kontroll og vanskeligheter med relasjonsbygging. Eller det kan komme til uttrykk der barnet kan fremstå deprimert, trist, slite med det sosiale, og ha dårlig selvfølelse (Myhre, 2016). Atferdsvansker og emosjonelle problemer kan imidlertid også ha andre underliggende årsaker, noe som gjør det svært utfordrende å avdekke vold og seksuelle overgrep. Ifølge Hafstad og Augusti (2019) er barn som blir utsatt for vold i hjemmet en særlig sårbar gruppe, som ikke lett får hjelp med mindre noen utenforstående hjelper barnet i kontakt med hjelpeapparatet, noe også forskningen til Else-Marie Augusti og barnelege Mia Myhre (2021) viser. Når vold og seksuelle overgrep utøves i nære relasjoner, der lojaliteten til voldsutøveren er sterk, viser blant annet forskning gjort av Jernbro et al. (2017) at barns lojalitet til voldsutøveren og redselen for hva som skjer dersom de forteller, hindrer dem fra å fortelle om volden. Det gjør at volden og overgrepene kan pågå over tid, og muligens eskalere, bemerker Hafstad og Augusti (2019), noe som understreker betydningen av at barnehageansatte, som i sin jobb har mulighet til å skape en trygg og god relasjon med barna, tør å spørre barn om vold og seksuelle overgrep.

2.2 Barnehageansattes rolle i avdekking av barn som blir utsatt for vold og overgrep

2.2.1 Lovverk og plikter

Store deler av det norske lovverket som skal sikre barn en trygg oppvekst bygger på prinsipper i *FNs konvensjon om barnets rettigheter* (barnekonvensjonen) som Norge ratifiserte 8. januar 1991. Der kommer det tydelig frem at barn skal beskyttes mot vold, overgrep og vanskjøtsel (artikkel 19 og artikkel 34). Barnehageansatte er forpliktet til å utforme en barnehagehverdag som bygger på bestemmelsene i barnekonvensjonen. Videre er det nedfelt i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017), og i regjeringens *opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)* at barnehageansatte skal ha kompetanse

til å forebygge og avdekke omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep mot barn. Flere gjeldende lover legger altså føringer på barnehagens arbeid. I Grunnloven §104 kommer det frem at hensynet til barnets beste ved avgjørelser som gjelder barn, skal være grunnleggende i det norske rettssamfunnet. Når bekymring for et barn oppstår er det viktig at barnehageansatte har kjennskap til hvilke lover som utløser plikt til å handle. Som hovedregel må barnehagens ansatte overholde taushetsplikten, med mindre det foreligger samtykke fra foreldre, eller det er hjemmel i lovverk som opphever taushetsplikten - noe både opplysningsplikten (Barnehageloven §46; Barnevernloven §6-4) og avvergingsplikten (Straffeloven §196) gjør. I henhold til barnehageloven §46 har alle ansatte plikt til å melde fra til barneverntjenesten eller politi når de er alvorlig bekymret for et barn. Det er straffbart å ikke melde i fra dersom en *vet om* eller *burde vite om* eller *har mistanke* om at barn blir eller kan bli utsatt for alvorlig omsorgssvikt, kjønnslemlestelse, vold eller seksuelle overgrep (Straffeloven §196).

2.2.2 Barnehageansattes handlingskompetanse

Nyere norsk forskning peker på viktigheten av å forstå de utfordringene fagfolk møter i forbindelse med avdekking og håndtering av vold og seksuelle overgrep, ettersom disse kan synes å påvirke hvordan fagpersoner handler ved bekymring for et barn. Dette undersøker blant annet Ane Ugland Albæk og kolleger (2018) i forskningsartikkelen *Walking Children Through a Minefield: How Professionals Experience Exploring Adverse Childhood Experiences*. Året etter publiserte Albæk sammen med Per-Einar Binder og Anne Marita Milde en studie der de finner at fagpersoner opplever det ekstremt belastende å utforske alvorlige krenkelser mot barn. Både fordi fagpersoner møter på hindringer i systemet rundt seg, og hindringer i seg selv (Albæk et al., 2019). Dette er i tråd med det forsker og professor Kristin Skjørten et al. (2016) fremhever som avgjørende for om fagpersoner ser det utsatte barnet. Både *hvordan* og *om* fagpersoner handler, avhenger av faglige perspektiver og kunnskap, strukturelle forhold og fagpersonenes forutsetninger og erfaringer, understreker Skjørten et al. (2016). Når vi forstår de hindringene fagpersoner møter i forbindelse med avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn, som påvirkende faktorer for hvordan de handler ved bekymring for et barn, kan *handlingskompetanse* synes å være av betydning. Begrepet består av ordene «handling», som betyr *å gjøre noe* og «kompetanse», som betyr *å kunne noe*. Her spiller både teoretisk kunnskap og praktiske egenskaper inn. I NOU 1991:4 defineres handlingskompetanse som «de kunnskaper, ferdigheter og holdninger som er nødvendige for å løse problemer eller oppgaver» (s.6). For å kunne styrke barnehageansattes handlingskompetanse er det av betydning å vite konkret hva som påvirker hvordan

barnehageansatte handler ved bekymring for et barn. I det følgende fremheves spesifikt faktorer som er knyttet til *barnehageansattes* handlingskompetanse: kunnskap og kompetanse, forhold til personlige faktorer, barnehagens organisasjonskultur, strukturelle forhold og synet på barn.

Kunnskap og kompetanse

«Vi må ha kunnskap for å se og forstå. Dernest må vi ha mot og kompetanse til å gjøre noe» skriver Kari Killèn (2000), i boken *Barndommen varer i generasjoner*. Killèn er sosionom og har skrevet sin doktorgrad om omsorgssvikt og barnemishandling. Hun var i mange år forsker ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) og har forsket på omsorgssvikt siden 1960-tallet. I et intervju med fagbladet *Fontene* forteller hun at det hviler et stort ansvar på Bufetat, Bufdir, høgskolene og universitetene for å få kunnskap og kompetanse om omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep inn i utdanningene til alle faggrupper som jobber med barn (Rød, 2018). Viktigheten av kunnskap og kompetanse støttes av rådgiver og foredragsholder i Stine Sofies Stiftelse, Harald Dean (2021), som hevder at det er avgjørende at ansatte i barnehager har kunnskap om hva vold og seksuelle overgrep er, hva det gjør med barn, og hvordan man kan samtale med barn for å gi dem best mulige betingelser til å bli sett, hørt og få nødvendig hjelp. Også Emilsen og Bratterud (2020c) poengterer at ansatte i barnehager har behov for økt kunnskap om, og trening i å snakke med barn om bekymringer for barnets omsorgssituasjon, og de trenger å bli trygge i å vite når og hvordan en bekymring skal meldes. Samtidig peker Drugli og Onsøyen (2021) på at det også er viktig med kunnskap om barns normalutvikling, for å bedre kunne sortere eventuelle bekymringer for enkeltbarn. Uttrykket «du ser det ikke før du tror det» brukes i flere sammenhenger for å understreke viktigheten av at hver enkelt av oss har et bevisst forhold til at ikke alle barn har det bra (Drugli & Onsøyen, 2021).

Personlige faktorer

Hva fagpersoner ser og hører, og *hvordan* de ser og hører, påvirkes både av den kunnskapen de har, men også av deres holdninger og livserfaringer, hevder Siri Søftestad (2018). Søftestad er utdannet sosionom og har jobbet med tema seksuelle overgrep i over 30 år, samt skrevet sin doktorgradsavhandling om seksuelle overgrep mot barn. Søftestad (2018) hevder at mennesker søker forklaringer på observasjoner og uttalelser fra barn innenfor de erfaringene de selv har, noe som kan føre til at barns uttalelser, atferd og signaler på vold og seksuelle overgrep bortforklares og fortolkes som noe mindre alvorlig. Mennesker har ulike

reaksjoner når de befinner seg i en situasjon der mistanker om vold og seksuelle overgrep mot barn dukker opp. Noen forholder seg rolig og trygge, mens andre kanskje bagatelliserer barnets smerte eller vegrer seg for å involvere seg, slik Søftestad (2018) påpeker.

Evnen til å håndtere sine egne følelsesmessige reaksjoner i møte med kompliserte og vanskelige saker vil trolig kunne gjøre mennesker bedre rustet til å *se* de signalene barn sender ut. Killèn (2017) forklarer at bagatellisering handler om å beskytte seg selv og unngå å måtte ta innover seg barnets smerte. Det kan føre til at bekymringen for barnet overses og øynene lukkes for de signalene barnet sender ut. Man blir kanskje handlingslammet eller man handler uhensiktsmessig fordi man *introjiserer*, eller tar opp i seg, andre menneskers opplevelse (Killèn, 2017). Uhensiktsmessig handling kan for eksempel være det Killèn (2017) kaller *problemforflytning*, der det som i utgangspunktet vakte bekymring for vold eller overgrep istedenfor blir omdefinert og tildekket ved å sette inn tiltak eller utrede symptomene, uten å undersøke årsaken.

Fagfolk som jobber tett med mennesker som har opplevd alvorlige krenkelser kan erfare *parallele prosesser*, som er symptomer og reaksjoner som er parallele til de symptomene og reaksjoner menneskene de skal hjelpe får (Søftestad, 2018, s. 181). Dette kaller Søftestad (2018) *vikarierende traumatisering*, men begrepet *sekundærtraumatisering* er også beskrivende for dette. Det kan for eksempel innebære frykt, angst, påtrengende bilder av vold eller overgrep de har fått beskrevet, depressive reaksjoner, avmakt, skyldfølelse, aggresjon, nummenhet, mareritt og søvnforstyrrelser (Søftestad, 2018). Vikarierende traumatisering kan forekomme hos fagfolk som arbeider i nær relasjon til det traumatiserte mennesket (Søftestad, 2018), noe som er gjeldene for barnehageansatte som i sin arbeidshverdag har tett kontakt med barn.

Organisasjonskultur

I arbeidet med vanskelige og komplekse situasjoner, er systemet rundt profesjonsutøveren sentralt (Albæk et al., 2019). Kvaliteten på arbeidet med vold og seksuelle overgrep styrkes ifølge Søftestad (2018) dersom det er muligheter for åpne, faglige diskusjoner i personalgruppen, og der det finnes rutiner for hvordan bekymringer og mistanker skal håndteres. Det er med andre ord av betydning at barnehagen skaper et miljø hvor bekymringstanker rundt enkeltbarn har en plass. Det er viktig at de ansatte har kunnskap om hvordan det arbeides med bekymringssaker, samtidig som ikke alle ansatte behøver kunnskap

om hver enkelt sak, slik Reese (2013) understreker. En måte å arbeide på for å skape rom for å drøfte bekymringer, er ved at alle barnehageansatte får tilhørighet til en refleksjonsgruppe. I en slik gruppe kan barnehageansatte tenke høyt sammen, reflektere og lytte for å få faglig trygghet og nok tyngde til å gå videre med en bekymring poengterer Emilsen og Bratterud (2020a). Ved å drøfte hvilke kroppslige og følelsesmessige reaksjoner de ansatte opplever, kan personalgruppen bli klar over om det er flere som føler samme type uro for barnet, og de ansatte kan da utvikle det Lehn og Emilsen (2020, s. 141) kaller en «kollektiv magefølelse». Når kunnskap kobles til den dårlige magefølelsen kan ansatte klare å sette ord på hva det er ved barnet, foreldrene eller samspillet mellom dem som utløser følelsen av uro (Lehn & Emilsen, 2020). Når magefølelsen blir konkretisert, kan det lettere avgjøres om det er reell grunn til bekymring, og om det er behov for umiddelbar handling.

Strukturelle forhold

Lovverket og rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017) legger føringer for barnehagens arbeid ved bekymring for et barns omsorgssituasjon. I barnehagen må ledelsen, , herunder styreren, ha et bevisst forhold til hvordan han eller hun kan planlegge, organisere, kontrollere, veilede og følge opp arbeid som dreier seg om bekymring for et barns omsorgssituasjon, ut fra de pålagte rammene (Emilsen & Bratterud, 2020a). Styrer i barnehagen skal samtidig tilrettelegge for et faglig samarbeid mellom barnehagen og andre instanser i kommunen. Sosiologene og forskerne Åse Bratterud og Kari Emilsen (2013) hevder at et godt samarbeid mellom barnehagen og eksterne aktører er av betydning for at personalet i barnehagen skal følge seg trygge og kompetente, slik at de velger å melde sine bekymringer til barneverntjenesten. Gode erfaringer med samarbeid med eksterne aktører kan trolig bidra til at terskelen for å melde fra ved en senere anledning blir lavere. Barnehageansatte uttrykker ifølge Emilsen og Bratterud (2007) ofte mistillit til barneverntjenesten. Manglende tillit kan være et stort hinder for godt samarbeid, viser sosiolog Bergljot Bakliens (2019) kvalitative forskning. Potensiale for økt og forbedret samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste kan dermed synes å være stort. Prosjektet «*små barns rett til beskyttelse*» som har kartlagt barnehageansattes holdninger til samarbeid viser at omkring 80 prosent av barnehageansatte ønsker et økt samarbeid med barneverntjenesten og at 60 prosent ikke opplever samarbeidet med barnehagen som godt nok i forbindelse med forebyggende arbeid (Emilsen & Bratterud, 2007).

Verdisyn og syn på barn

I boken *Barn, vold og traumer* skriver forsker ved NKVTS Kristin Skjørten og kolleger (2016) i kapittelet *Å se det utsatte barnet* om forhold som kan ha betydning for om fagpersoner klarer å avdekke barn som er vitne til eller selv blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Blant annet trekkes det frem at om fagpersoner *ser* det utsatte barnet eller ikke kan ha sammenheng med hvilke perspektiver de anlegger på barn og barndom (Skjørten et al., 2016). Likeså kan det tenkes at perspektivet på barn og barndom påvirker om barnehageansatte velger å *snakke* med barnet når bekymringer oppstår.

I Norge har det i lang tid vært en praksis om at man nedvurderer barns kapasitet til å være informasjonsbærer i bekymringsaker, hevder Dean (2021). Tidligere har man unngått å snakke med og spørre barn med begrunnelse i at de har blitt betraktet som lite troverdige, så vel som at man har antatt at det er psykisk belastende for barn å fortelle om sensitive temaer når det dreier seg om dem selv (Skjørten et al., 2016). I løpet av 1970- og 80-årene skjedde det et paradigmeskifte i synet på barns følelsesmessige, sosiale og kognitive utvikling (Skjørten et al., 2016). Dette skiftet har bidratt til nye måter å forholde seg til barn og barndommen på. Tidligere ble kontekstrelaterte samspillsprosesser lite vektlagt, noe som medførte nedvurdering av betydningen av barnets oppvekstmiljø og de erfaringene og opplevelsene som vi i dag anser som påvirkende på barns utvikling. Skjørten et al. (2016, s. 98) viser til at den russiske utviklingspsykologen Vygotskij (1978) har bidratt til en utviklingsteori som er mer dialogisk rettet, der relasjonelle prosesser blir sett på som sentrale for barns utvikling. Den dialogiske utviklingspsykologien skaper en forståelse av barn som aktive individer i et livslangt læringsløp, der barndommen forstås som en fase i dette løpet, på lik linje som at voksne går gjennom ulike faser i sine liv (Skjørten et al., 2016). Med et slikt syn på barn og barndommen er det åpenhet for ny kunnskap om barn som utdrevet fra – og gjennom – barns egen erfarings- og opplevelsesverden (Skjørten et al., 2016). Da vil det å spørre barnet om vold og seksuelle overgrep trolig ha en sentral plass i avdekkingsprosessen når bekymring oppstår.

2.3 Samtalens betydning i arbeidet med avdekking av vold og overgrep mot barn

Barnets egen historie er den viktigste og sikreste kilden til kunnskap for å kunne avdekke vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt, hevder Myhre (2016). Ved å lytte til barnets historie ses verden gjennom barnets øyne og barneperspektivet stilles til grunn for samtalen, slik mange forskere fremhever som betydningsfullt i samtaler med barn (Dean, 2021; Kinge,

2016; Myhre, 2016; Sjøftestad, 2018). Det er da av betydning at voksne som skal samtale med barn om viktige og sensitive temaer etablerer tillit til barnet. En slik forståelse av kommunikasjon med barn kan peke på at anerkjennelse er av sentral karakter og tydeliggjør betydningen av relasjonen mellom barnet og den voksne.

2.3.1 Den anerkjennende relasjonens plass i barnesamtalen

For å få ett innblikk i barnets opplevelser og forståelse holder det ikke å tolke det man ser, men man må få tilgang til barnets indre verden (Schibbye, 2012). Den norske psykologen Anne-Lise Løvlie Schibbye (2012) skriver sammen med forsker Elisabeth Løvlie (2017) i boken *Du og barnet* om det å skape gode relasjoner med barn. Barn og voksne snakker på mange måter forskjellige språk, hevder Schibbye og Løvlie (2017). Med det menes det at barn er mest til stede i øyeblikket, og at de ikke har utviklet det språklige repertoaret voksne har for å snakke om hva vi gjør, hvorfor vi gjør det, hvordan vi har det, og hva vi føler. Det kan gjøre det utfordrende å få barn til å fortelle om hva de har opplevd og hva de føler (Schibbye & Løvlie, 2017). På tross av disse forskjellene kan anerkjennelse bidra til å skape gode samtaler med barn og få tilgang til deres indre liv (Schibbye & Løvlie, 2017). Ifølge den tyske filosofen Axel Honneth (2008) er anerkjennelse det mest grunnleggende psykologiske behovet mennesket har. Når et menneske anerkjenner et annet, handler det om en forståelse av at den andre selv definerer sin opplevelse, og at det er den andre som selv vet hvordan han eller hun føler og opplever. I forlengelse av dette hevder Schibbye og Løvlie (2017) at evnen til å innta andres perspektiv er en forutsetning for anerkjennelse. Med andre ord handler anerkjennelse om å *se, forstå og verdsette* den andres *indre* verden. En holdning som er grunnleggende anerkjennende skaper et godt utgangspunkt for voksnes relasjoner med barn (Schibbye og Løvlie, 2017).

I boken *Barnesamtaler – hvordan kan vi bli bedre til å snakke med barn, ikke bare til dem?* påpeker spesialpedagog Emilie Kinge (2016) viktigheten av at barnet opplever seg som en betydningsfull medspiller i den kommunikasjonen som pågår, og at det krever at vi snakker *med* barnet, og ikke *til* barnet. Hun skiller på det å se barnet, og at barnet opplever seg sett. På samme måte kan det tenkes at det er forskjell på å høre barnet, og at barnet opplever seg hørt. Da er begrepet «lytte» sentralt. Å lytte krever innsats og en skjerpet bevissthet, men det å lytte kan også synes å være intuitivt i gode relasjoner, «nærmest som et usagt premiss» skriver Schibbye og Løvlie (2017, s. 68). Når vi virkelig lytter til barn, krever det at egne fordommer og bekymringer legges til side og at vi forsøker å skape en indre forestilling av barnets

opplevelser. For at barn som opplever å bli utsatt for vold eller seksuelle overgrep skal fortelle noen om sine opplevelser er det ifølge Søftestad (2018) helt nødvendig at de møter anerkjennende voksne som bryr seg om dem og om det de forteller.

2.3.2 Barns forutsetninger for å fortelle

Ofte mangler barn kunnskap om, eller språk til å beskrive, sine vanskelige opplevelser og vonde følelser (Sivertsen, 2016). Ordene for å forklare eksisterer ikke i deres vokabular. Ifølge en norsk studie av Steine et al. (2016), venter barn som blir utsatt for vold eller overgrep i gjennomsnitt mer enn 17 år med å fortelle noen om det. Når barna selv ikke ber om hjelp, er det fagpersoners oppgave å oppdage og fortelle på vegne av barna, understreker Skjørten et al. (2016). Mens noen barn har et stort fortellerbehov, og kan uoppfordret fortelle om selvopplevde, sensitive og vanskelige temaer (Gamst, 2017), kan andre barn ha behov for støtte for å kunne snakke om sine opplevelser og erfaringer. Der barn mangler ord for å fortelle kan indre belastninger likevel komme til uttrykk i barnas væremåte, handlinger og reaksjonsmåter, skriver Kinge (2016). Da har barna behov for voksne som hjelper dem til å formidle seg med de ordene de har.

Barn opplever det som lettere å fortelle om seksuelle overgrep dersom det skapes en *anledning* til å fortelle og at de opplever at det har en *hensikt* å fortelle, hevder Jensen et al. (2005). Når voksne unnlater å spør om hjemmesituasjonen til barnet når de mistenker at noe er galt, finner barnet ingen anledning til å fortelle, og krenkelsene forblir uoppdaget, slik Myhre (2016) påpeker. I forlengelse av den tanken mener Gamst (2017) at når ansatte i barnehagen mistenker at barn kan være utsatt for alvorlige hendelser, er det nødvendig at de skaper anledninger for hensiktsmessige samtaler med det enkelte barnet. Barnesamtaler om dagligdagse temaer kan ifølge Gamst (2017) gjøre at det etableres en trygg arena der det gis rom for at barnet føler seg ivaretatt. Når barn har erfart å bli tatt på alvor og lyttet til, vil det trolig kunne bidra til at de lettere forteller om vonde opplevelser. Søftestad (2018) hevder derimot at hvordan barn kan fortelle om sitt liv og sine opplevelser i større grad handler om kvaliteten ved relasjonen mellom barnet og den voksne, enn om spørsmål, formuleringer og samtalemetoder. Selv om også Gamst (2017) understreker betydningen av en god relasjon, hevder hun samtidig at feilaktig kommunikasjon kan føre til at barnet ikke får fortalt sin versjon av sin virkelighet, og at det er viktig at fagfolk som jobber med barn har kunnskap om hvordan de bør samtale med barn om vanskelige temaer på faglige forsvarlige måter.

2.4 Den Dialogiske Samtalemotoden (DCM)

Den Dialogiske Samtalemotoden, også betegnet som *The Dialogical Communication Method* (DCM) er en omfattende kommunikasjonstilnærming utviklet av Kari Marie Trøften Gamst (2017). Motoden er utviklet med et ønske om å synliggjøre barns kompetanse i å gjøre seg forstått, der anerkjennelse av barnet som ekspert i eget liv, og relasjonen mellom barnet og voksenpersonen som gjennomfører samtalen vektlegges. Kunnskap om samtalemotoder kan være et godt faglig verktøy som kan hjelpe fagpersoner å hente frem relevant kunnskap i den konteksten samtalen foregår i. Samtidig er det viktig at samtalemotoden tilpasses barnet og situasjonen (Gamst & Langballe, 2004). Elementer fra DCM kan bidra til å gi barnehageansatte en håndfast tilnærming til samtaler med barn de er bekymret for.

2.4.1 Oppbygging av en bekymringssamtale med en dialogisk tilnærming

Fremgangsmåten i DCM er inndelt i faser for å sikre struktur og forutsigbarhet, både for barnet og for den voksne (Gamst, 2017). Gjennomgående i alle fasene er målet om å gi barnet frihet til å fortelle fritt om egne opplevelser uten å bli påvirket i noen retning. Et rammeverk å forholde seg til vil kunne bidra til at den voksne kan holde seg til temaet og ta vare på og lytte til barnet, samt at barnet kan føle seg trygg, delta aktivt og forstå hensikten med samtalen (Langballe et al., 2010; Langballe, 2011). Fasenes rekkefølge er av betydning for utviklingen i selve samtalen med barnet, men i praksis vil fasene overlappe og flettes inn i hverandre, og til sammen utgjøre en naturlig og dynamisk dialog, forklarer Gamst (2017). Den følgende redegjørelsen av fasene i DCM er tilpasset en barnehagekontekst, og elementer som anses som betydningsfulle for bekymringssamtaler i barnehagen er vektlagt.

Før den barnehageansatte begynner samtalen med barnet er det viktig å gjøre nødvendige praktiske og mentale forberedelser, forteller Gamst (2017). Dette innebærer å gjøre seg kjent med saken, og de bekymringene som ligger til grunn for gjennomføringen av samtalen. Den barnehageansatte bør da tenke over hvilke mulige konsekvenser samtalen kan føre med seg, og bli bevisst på egne tanker, følelser og mulige reaksjoner. Videre i oppstarten av samtalen med barnet er det sentralt at det skapes god kontakt, tillit og trygghet (Gamst, 2017). Dette kan sies å være en forutsetning for en god barnesamtale, og er viktig å tenke over selv om den barnehageansatte allerede kjenner barnet fra før. Den voksne må la barnet være i sentrum, være engasjert og interessert, skape en god empatisk relasjon og få barnet til å føle seg så trygg og avslappet som mulig i samtalen (Gamst, 2017). Det er viktig at den barnehageansatte tydeliggjør at i denne samtalen er det barnet som vet mest, og at han eller hun ønsker å lytte til

barnets fortelling. Ifølge Gamst (2017) er det sentralt at barnet får status som ekspert på eget liv, og opplever seg som en betydningsfull informant. Den barnehageansatte bør være tydelig og ærlig og samtidig gjøre det klart at dersom barnet forteller noe som utløser meldeplikten så kan ikke han eller hun la være å fortelle det til noen. Når samtalen deretter skal dreies inn mot temaet, understreker Gamst (2017) at det er viktig å gjøre dette åpent og tydelig, uten å være ledende. For eksempel kan den barnehageansatte ta utgangspunkt i noe barnet har fortalt tidligere, eller i konkrete hendelser som har blitt observert. På den måten gis barnet selv anledning til å ta utgangspunkt i sin egen fortelling, med minst mulig påvirkning fra den barnehageansatte.

Kjernen i DCMs metodiske fremgangsmåte er nettopp *fri fortelling*. Barnet må få mulighet til å fortelle fritt og aktivt om sine opplevelser, uten avbrytelser eller oppfølgingsspørsmål (Gamst, 2017). Den barnehageansatte kan likevel invitere til utvidelse av barnets frie fortelling gjennom gjentakelser av det barnet har sagt. Dersom barnet gir uttrykk for å ikke ville fortelle er det viktig at samtalen ikke umiddelbart avsluttes uten å få barnet i tale, understreker Gamst (2017). Samtidig er det viktig at samtalen ikke oppleves stressende eller presser barnet. Det kan ifølge Gamst (2017) være hensiktsmessig å forsøke å forstå grunnen til at barnet ikke vil fortelle, og med det tilby barnet en mulighet til å snakke om årsaken. Da gis barnet mulighet til å likevel fortelle, og slik kan man nå frem til det motvillige, og ofte redde barnet, hevder Gamst (2017). Uavhengig av hva barnet har fortalt bør samtalen avsluttes på en positiv måte der barnet blir ivaretatt (Gamst, 2017). For å understreke barnets betydningsfulle rolle, vise respekt og gjøre barnet mest mulig trygg i situasjonen, bør den barnehageansatte fortelle barnet hvordan han eller hun skal støtte, ivareta og hjelpe barnet videre (Gamst, 2017).

2.4.2 Hemmende og fremmende kommunikasjonsprinsipper

I samtalen med barnet kan små forskjeller i formuleringen eller ordlyden av det som blir sagt enten bidra til å forhindre barnet fra å fortelle, eller oppmuntre barnet til å fortelle.

Fremmende kommunikasjon kan ifølge Gamst (2017) oppnås ved å legge til rette for åpne spørsmål som inviterer barnet til å fortelle fritt, samt stille spørsmål som ikke er ledende, lytte aktivt og stille klargjørende spørsmål for å oppklare utydigheter eller fremskaffe tilleggsinformasjon i barnets frie fortelling. Når det stilles åpne spørsmål, innebærer dette at spørsmålene har en oppfordrende form som oppmuntrer barnet til å fortelle så fritt som mulig. Slike spørsmål skal ikke nødvendigvis avkrefte eller bekrefte antagelser om barnets situasjon,

men de kan ifølge Gamst (2017) hjelpe barnet til å gi sin versjon av et hendelsesforløp, og barnets følelser og opplevelser knyttet til dette. Målet med en dialogisk samtalem metode er at barnet skal fortelle så fritt som mulig, med færrest mulige avbrytelser og spørsmål. Når det likevel er behov for å oppklare utydeligheter i barnets fortelling eller fremskaffe flere detaljer, sier Gamst (2017) at spørsmålet som stilles bør ta utgangspunkt i barnets egne ord. Da må den barnehageansatte lytte aktivt, noe som innebærer å oppmuntre barnet til å fortelle mer ved å virkelig høre etter og fange opp hva barnet formidler. Aktiv lytting forutsetter ifølge Gamst (2017) at den voksne er til stede med sin fulle oppmerksomhet og sensitivitet ovenfor det barnet forteller, og ovenfor barnets nonverbale uttrykk.

Som en motvekt kan hemmende kommunikasjon føre til at mangelfull, uriktig eller upålitelig informasjon lettere kan komme frem, forklarer Gamst (2017). Hemmende kommunikasjon innebærer lukkede og ledende spørsmålsformuleringer, passiv lytting og tilslørende spørsmål. Dersom den barnehageansatte stiller barnet lukkede spørsmål, tar han eller hun fra barnet muligheten til å fortelle fritt ut fra seg selv, slik Gamst (2017) skriver. Videre vil det være uheldig om den barnehageansatte stiller ledende spørsmål, da disse ifølge Gamst (2017) er manipulative og innebærer en forventning om et ønsket svar basert på den voksnes antagelser, vurderinger eller følelser. Dersom den barnehageansatte ikke retter sin fulle oppmerksomhet mot barnets fortelling, kan dette gi barnet en indikasjon på at den voksne ikke tar barnet på alvor (Gamst, 2017). Det kan også tenkes at det er vanskelig å stille gode spørsmål uten å virkelig lytte til det barnet sier. Når temaet som snakkes om oppleves ubehagelig for den som stiller spørsmålet, er det kanskje spesielt viktig å være bevisst på å stille klare og tydelige spørsmål, og ikke forsøke å gjemme det ubehagelige bak tilslørende spørsmål. Gamst (2017) skriver at når den voksne ikke tilpasser sitt språklige uttrykk til barnets utviklingsnivå, blir det ofte uklart for barnet hva det egentlig skal svare på, noe som kan bidra til misforståelser og en låst kommunikasjon. Barnehageansatte bør derfor være bevisst hvordan de samtaler med barn om sensitive temaer, og hvilken påvirkning kommunikasjonsprinsipper kan ha på samtalen.

3.0 Metode

Formålet med denne studien er å belyse hvilke opplevelser og erfaringer ansatte i barnehagen har i møte med barn som blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep, med særlig vekt på barnehageansattes opplevelse av samtaler med disse barna. For å få frem deltakernes perspektiver og synspunkt ble det ansett som hensiktsmessig å benytte kvalitativ forskningsmetode (Creswell & Creswell, 2018). Studiens design er basert på fenomenologisk tilnærming, som Kvale og Brinkmann (2015) sier handler om en interesse for å forstå sosiale fenomener ut ifra deltakernes egne perspektiver og beskrive deltakernes livsverden slik den oppleves av informantene selv. Kvalitativt forskningsintervju er en særlig egnet metode for å belyse oppgavens problemstilling, ettersom det har til hensikt å belyse verden sett fra intervjupersonens side og få frem betydningen av deres erfaringer. I analysen av data ligger det fenomenologiske perspektivet til grunn, der det letes etter essensen i informantenes beskrivelser av fenomenet, samtidig som objektivitet etterstrebes ved å sette min egen forforståelse «i parentes» i møtet med datamaterialet. Malterud (2011) hevder imidlertid at fullstendig objektivitet er et urealistisk mål. Ved at jeg som forsker har et reflektert forhold til egen innflytelse på forskningsprosessen og en forståelse av at alle mennesker fortolker sine omgivelser når de tenker, opplever eller erfarer noe, henter studien dermed også inspirasjon fra hermeneutikken.

3.1 Vitenskapsteoretisk grunnlag

Fenomenologien bygger på en antakelse om at virkeligheten er slik mennesker forstår og oppfatter den (Creswell & Poth, 2018). Basert på et fenomenologisk perspektiv tar denne studien sikte på å forstå verden gjennom barnehageansattes beskrivelser av egen livsverden der det tas utgangspunkt i deres subjektive opplevelser, og det blir forsøkt å oppnå forståelse av en dypere mening i deres erfaringer. Ved å benytte en fenomenologisk tilnærming til forskning etterstrebes en *fenomenologisk reduksjon*, der den ytre verden «settes i parentes» (Thagaard, 2013, s. 35), og det blir satt søkelys mot hvordan deltagerne selv opplever fenomenet som undersøkes. Imidlertid påpeker Tanggaard og Brinkmann (2015) at det er umulig å sette en helt lukket parentes rundt livserfaringer, men at man kan tilstrebe en åpenhet og en utforskende tilnærming til det feltet man undersøker. Eksempelvis har jeg erfaring fra arbeid som pedagog i barnehage. Den erfaringen tar jeg med meg inn i forskningsprosessen. Som en del av forarbeidet til masteroppgaven har jeg fulgt kompetansehevingstiltaket «Barnehagepakken» utviklet av Stine Sofies Stiftelse i piloteringsfasen. Jeg fikk mulighet til å

delta på planleggingsmøter i forkant av kursdager og evalueringsmøter i etterkant av gjennomføringen, i tillegg til selve kursdagene. Dette har bidratt til den forforståelsen og forkunnskapen jeg har om temaet vold og seksuelle overgrep mot barn, og om barnehageansattes opplevelser av samtaler med barn om dette temaet. Til tross for at jeg hele tiden har vært bevisst på at det ikke er mine egne opplevelser av samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep som skulle belyses i denne studien, vet jeg at mine erfaringer kan ha påvirket forskningsprosessen i mer eller mindre grad. Som forskere hevder Lincoln et al. (2011) at vi ikke kan ta avstand fra den kunnskapen og de erfaringene vi har, og at hvem vi er og hvordan vi forstår verden påvirker hvordan vi forstår oss selv, andre og verden rundt oss. Med andre ord blir vi formet av våre tidligere livserfaringer, og disse vil kunne komme til syne i den kunnskapen og det datamaterialet vi produserer i vår forskning. En slik tilnærming til fenomenologisk forskning er det Creswell og Poth (2018) kaller *fortolkende fenomenologi*. Der kommer hermeneutikken til syne både i forståelsen av at informantene har sine refleksjoner av egne opplevelser, og i mitt forsøk som forsker på å forstå hvordan informantene opplever virkeligheten.

Fra et hermeneutisk perspektiv vil min tolkning og forståelse av ulike fenomener være påvirket av mine tidligere erfaringer, opplevelser og kunnskap. Den tyske filosofen Hans-Georg Gadamer (2012), understreker i boken *Sannhet og metode* at all forståelse tar utgangspunkt i tidligere forståelse, og at for å forstå en helhet må forskningen bevege seg frem og tilbake mellom de ulike delene og helheten. Kvale og Brinkmann (2015, s. 237) beskriver denne prosessen som den *hermeneutiske sirkel*, eller *hermeneutiske spiral*, der en stadig dypere forståelse av helheten åpnes opp ved fortolkning av de ulike delene av teksten. Epistemologisk bidrar en slik refleksivitet, der det er en sirkulær forståelse av årsak og virkning, til det Alvesson og Skoldberg (2019) beskriver som en bevissthet rundt egen forforståelse og den påvirkningen den har på de tolkningene som blir gjort i løpet av forskningsprosessen. Underveis i forskningsprosessen var jeg bevisst min egen forforståelse og at denne kunne påvirke både innsamlingen og analysen av datamaterialet, samtidig som jeg forsøkte å redusere min innflytelse og sammenfatte kunnskapen på en måte som var lojal mot informantenes beskrivelser av deres erfaringer og opplevelser.

3.2 Datainnsamling

3.2.1 Kvalitativt forskningsintervju

For å få innblikk i hvordan barnehageansatte selv reflekterer over sine erfaringer og opplevelser knyttet til samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep ble kvalitativt forskningsintervju benyttet som metode for innsamling av datamaterialet. Strukturen på det kvalitative forskningsintervjuet kan minne om en dagligdags samtale, men inneholder også en bestemt metode og spørreteknikk. Forskeren i kvalitative forskningsintervju bør være i stand til å fortolke stemmeleie, ansiktsuttrykk og kroppsspråk, og stille relevante oppfølgingsspørsmål (Høgheim, 2020). Det kan trolig lettere gjøres dersom forskeren har bred forkunnskap om emnet, hevder Kvale og Brinkmann (2015). I denne studien ble det vektlagt å gjøre et grundig forarbeid, både i tilegnelse av forkunnskap om temaet, men også med tanke på planlegging, gjennomføring og bearbeidelse av intervjuene, slik også Tanggaard og Brinkmann (2015) hevder er av betydning.

3.2.2 Semistrukturert intervjuguide

I denne studien ble det gjennomført semistrukturerte intervju (Kvale & Brinkmann, 2015), noe som gav rom for fleksibilitet til å følge deltagerens beskrivelser av sin livsverden, samtidig som det gav meg en rekke fastsatte temaer å forholde meg til i løpet av samtalen. For å sikre at samtlige av intervjuene dekket studiens interesseområder utarbeidet og benyttet jeg en intervjuguide (se vedlegg) med forslag til spørsmål under hvert tema. I tilfeller der informantens svar trakk i en retning som ikke var relevant for oppgaven bidro intervjuguiden til at spørsmål som brakte tematikken på banen igjen var lett tilgjengelige. Samtidig ble det enklere å stille oppfølgingsspørsmål knyttet til de ulike svarene der det var behov for mer utfyllende beskrivelser. For å sikre at intervjuguiden kunne benyttes som et verdifullt verktøy i intervjuene ble det gjennomført et prøveintervju. Erfaringen jeg tok med meg fra gjennomføringen av prøveintervjuet, samt tilbakemelding fra prøveinformanten gjorde at jeg ble mer selvsikker i min rolle som intervjuer, noe som førte til bedre forutsetninger for gjennomføring av de faktiske forskningsintervjuene. I etterkant av prøveintervjuet ble intervjuguiden revidert og endelig tematisert med følgende overordnede temaer: kunnskap og personlige faktorer; opplevelser og erfaringer; organisasjonen/barnehagen; samtaler med barn om vold og overgrep; og synet på barn.

3.2.3 Utvalg

Studiens utvalg bestod av fem barnehageansatte, henholdsvis to assistenter, to pedagogiske ledere og en styrer. Med bakgrunn i et ønske om varierte og nyanserte beskrivelser fra de ulike yrkesgruppene som jobber i norske barnehager var det et bevisst valg å rekruttere informanter med variasjon i utdanning, erfaring og stillingstittel. Det er både kommunale og private barnehager av ulik størrelse informantene henter sine erfaringer fra. Størrelsen på selve utvalget kan dog sies å være lite, med totalt 5 informanter. Et større utvalg kunne trolig ha gitt en større bredde i datamaterialet. Likevel opplevde jeg at datamaterialet ble dekkende nok for å belyse oppgavens problemstilling, da samtlige deltakere har erfart å være bekymret for barn og handlet med bakgrunn i disse bekymringene. Alle informantene har også erfaringer med å snakke med barn om vold eller seksuelle overgrep i en barnehagekontekst. Dette utgjorde også seleksjonskravene for deltagelse i studien. Det kan tenkes at informantene som stilte til intervju har spesiell interesse for avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn, og at resultatene i denne studien dermed ikke gjenspeiler opplevelsene og erfaringene til andre barnehageansatte. Imidlertid er det i fenomenologiske studier ifølge Creswell og Poth (2018) avgjørende å få tilgang på informanter som har erfaring med fenomenet som undersøkes, og som kan gi en målrettet og meningsfull beskrivelse av sine erfaringer med fenomenet. På den måten kan utvalget derfor likevel tenkes å gi et realistisk bilde av barnehageansattes opplevelser og erfaringer med samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep. Informantene presenteres i korte trekk i tabellen under.

Hvem	Stilling i barnehagen	Erfaring fra barnehagefeltet
Informant 1	Pedagogisk leder	Nyutdannet, har også 10 års erfaring fra barnehagen som assistent
Informant 2	Pedagogisk leder	4 års erfaring, har permisjon fra styrerstilling og jobber nå som pedagogisk leder
Informant 3	Styrer	20 års erfaring som barnehagelærer og assistent, fra både inn- og utland
Informant 4	Assistent	4 års erfaring
Informant 5	Assistent	10 års erfaring, politisk engasjert i tematikken

Tabell 1 – Informanter

Rekrutteringen av intervjupersonene foregikk i første omgang ved skriftlig henvendelse via e-post til styrere der det ble spurt om de ville delta i forskningsprosjektet, med tanke om at styrere i barnehagen kunne fungere som «døråpnere» for å få tilgang til informanter. Imidlertid erfarte jeg at styrerne fungerte mer som «dørvoktere» (Christoffersen &

Johannessen, 2012) som hindret min tilgang til målgruppen ved at de tok en avgjørelse på vegne av hele personalgruppen om å ikke delta. Dette valget begrunnet de hovedsakelig med høyt sykefravær og stort tidspress i barnehagen. Ettersom det ble utfordrende å få tak i informanter på denne måten ble eget nettverk benyttet for å sikre informanter til studien. Ved å kontakte tidligere kollegaer og fagpersoner i barnehagesektoren ble det som ofte kalles «snøballmetoden» (Tjora, 2017) benyttet, der personer som ble kontaktet henviste meg videre til aktuelle informanter som falt innenfor studiens kriterier.

3.2.4 Gjennomføring av forskningsintervju

Et robust og nyansert datamateriell skapes ifølge Malterud (2011) når mennesker får mulighet til å fortelle konkrete historier om opplevelser som har funnet sted, med lite påvirkning fra forskeren. Med hensyn til undersøkelsens sensitive tematikk var jeg oppmerksom på at det var av særlig betydning å etablere tillit og gjøre informantene trygge i intervjusituasjonen. Etter informantenes ønsker ble to av intervjuene gjennomført på informantenes arbeidsplass, to av dem på universitetet og det siste med videosamtale. Intervjuenes struktur tok utgangspunkt i intervjuguiden (se vedlegg), med noe variasjon i rekkefølge av temaene alt ettersom hvordan disse passet inn i informantenes fortellinger. De forhåndsbestemte temaene ble i stor grad dekket av informantenes egne fortellinger, i kombinasjon med de spørsmålene som ble stilt. Jeg var hele tiden oppmerksom på å lytte aktivt, vise interesse, forståelse og respekt for det intervjupersonen sa, slik Kvale og Brinkmann (2015) presiserer som sentralt for å skape en god kontakt med informantene. Også Creswell og Creswell (2018) hevder at det å lytte aktivt er et viktig element for å få et godt intervju. Ved å lytte aktivt kunne jeg følge opp og få klarhet i informantenes utsagn. Jeg opplevde samtlige intervjudeltakere som engasjerte og samarbeidsvillige. De delte åpent om sine opplevelser og erfaringer, samtidig som noen av deres utsagn ble relativt generelle. Informantene snakket en del om hva de *ville* gjort, istedenfor hva de faktisk *gjorde*, ved spørsmål om hvordan de gikk frem med bekymringer. Dette var muligens grunnet frykt for å gjengi identifiserende informasjon og bryte taushetsplikten, noe flere informanter gav uttrykk for. Når dette forekom, forsikret jeg informantene om at mulig identifiserende informasjon ville bli utelatt fra transkriberingen av intervjuet, og forsøkte deretter å stille samme spørsmål på en annen måte for å likevel få reelle svar på det jeg hadde spurt om.

3.3 Databehandling

3.3.1 Transkribering

Kvalitativ analyse forutsetter at datamaterialet er sammenfattet til tekst på en måte som er tilgjengelig og håndterbar. Det gjøres vanligvis ved å oversette fra talespråk til skriftspråk, såkalt *transkripsjon* (Malterud, 2011). Transkripsjon krever en rekke beslutninger og vurderinger underveis, presiserer Kvale og Brinkmann (2015), for eksempel må det vurderes om transkriberingen skal gjengi intervjuene ordrett eller mer sammenfattende. Det er samtidig viktig å huske på at teksten er et indirekte bilde av virkeligheten, og ikke virkeligheten selv, slik Malterud (2011) presiserer. For å unngå at mening skulle gå tapt eller forvrenges underveis i transformasjonen fra tale til tekst, valgte jeg å transkribere intervjuene ordrett inkludert pauser, gjentakelser, og lyder som «eh» og «hmm». De eneste unntakene jeg gjorde var å utelate stedsnavn fra transkripsjonen som kunne identifisere informanten eller en tredjepart. Viktige detaljer kan forsvinne når datamaterialet omgjøres til skriftlig tekst, og derfor er det ifølge Kvale og Brinkmann (2015) betydningsfullt å gjengi så mange detaljer som mulig under transkriberingen. Jeg transkriberte alle intervjuene selv i løpet av samme døgn som de ble gjennomført. Det bidro til at jeg fikk god oversikt og dyptgående kunnskap om datamaterialet, samtidig som jeg som deltakende i samtalen kunne huske momenter fra intervjuet som kunne oppklare uklarheter, eller ha betydning for meningen i teksten. Ved å forstå transkripsjon som en fortolkningsprosess der forskerens valg og beslutninger påvirker fremstillingen av datamaterialet, kan det ifølge Kvale og Brinkmann (2015) sies at transkriberingen i virkeligheten utgjør begynnelsen på analysen.

3.3.2 Analyse og tolkning

I tråd med fenomenologisk og hermeneutisk inspirerte perspektiver har analysen tatt for seg meningsinnholdet i datamaterialet, der konteksten omkring hva intervjupersonene formidler i intervjuene har stått sentralt (Johannessen et al., 2010; Kvale & Brinkmann, 2015; Malterud, 2011). Analyseprosessen kan beskrives som en bevegelse mellom å analysere (bryte ned) og syntetisere (bygge opp), der målet er å få et overblikk over materialet som setter en i stand til å se nye sammenhenger som ikke var åpenbare fra begynnelsen (Tanggaard & Brinkmann, 2015). I arbeidet med analyse av forskningsintervjuene ble det forsøkt å finne større sammenhenger som kunne belyse oppgavens problemstilling. Koding av datamaterialet bidrar til å skape systematikk og oversikt, og kan gjøres både induktivt, der koder oppstår ut fra selve datainnholdet, eller deduktivt, der begrepsdrevne koder er fastsatt på forhånd ut ifra teori, eksisterende litteratur eller bestemte hypoteser som forskeren prøver å utforske

(Tanggaard & Brinkmann, 2015). I denne oppgaven baseres derimot analysen av datamaterialet på en *abduktiv tilnærming*, som innebærer en kombinasjon av induksjon og deduksjon, der det er et samspill mellom fortolkninger som er empiribasert og fortolkninger basert på etablert teori (Kvale & Brinkmann, 2015; Thagaard, 2013). Analysekategoriene var ikke fastsatt på forhånd, men ble produsert gjennom en dynamisk prosess med utgangspunkt i datamaterialet, sett i sammenheng med oppgavens teoretiske referanseramme, noe Thagaard (2013) peker på som karakteristisk for en abduktiv tilnærming.

3.3.3 Systematisk tekstkondensering

Fremgangsmåten i analysen er inspirert av systematisk tekstkondensering, noe som bidro til systematikk og struktur i analyseprosessen. Systematisk tekstkondensering er modifisert av Kirsti Malterud med inspirasjon fra Giorgios fenomenologiske analyse og har enkelte likhetstrekk med Grounded Theory (Malterud, 2011). Analysemetoden består av fire trinn, som i det følgende vil presenteres relatert til denne studien.

Hensikten med den første fasen er ifølge Malterud (2011) å danne et *helhetsinntrykk* og bli kjent med datamaterialet. Før gjennomføringen av intervjuene hadde jeg noen tanker om hva jeg trodde jeg ville finne. Disse refleksjonene ble skrevet ned i en analyselogg sammen med refleksjoner og tanker som oppsto underveis i intervjuene. Videre ble disse satt til side for å danne et helhetsinntrykk basert på informantenes beskrivelser og refleksjoner, med minst mulig påvirkning fra mine forutinntatte tanker. Tanker som oppsto underveis i gjennomlesningen ble også skrevet ned i analyseloggen, noe som hjalp meg med å begrunne og definere temaer jeg hadde pekt ut. Eksempelvis ble et av de overordnede temaene i første omgang utpekt som *profesjonell rolle og ansvar*. Videre i analyseprosessen kunne jeg se at mye av det som ble sagt om barnehageansattes ansvarsområder ble beskrevet på en måte som knyttet paralleller til kunnskap og kompetanse. Derfor ble dette temaet endret til å omfatte *kompetanse- og ansvarsområder*. Ved å skrive ned de refleksjonene, endringene og beslutningene jeg tok i utvelgelsen av representative tema ble det lettere å se hvordan ulike mønstre utviklet seg i prosessen.

Hensikten med andre trinn av analysen er ifølge Malterud (2011) å *identifisere meningsbærende enheter* i datamaterialet. Flere metodeforskere (f.eks. Tanggaard & Brinkmann, 2015; Creswell & Poth, 2018) påpeker at meningskondensering er sentralt innenfor fenomenologisk tilnærming, der større tekstsegmenter reduseres til meningsenheter.

Ved å velge ut relevant tekst som belyser de utvalgte temaene, ble datamaterialet brutt ned i mindre deler samtidig som irrelevant informasjon ble tilsidesatt. Kodearbeidet bidrar på den måten til å sortere og samle alle meningsbærende enheter som har noe viktig til felles i koder som utvikles ut fra de opprinnelige temaene. Dataprogrammet NVivo 12 ble benyttet som et hjelpemiddel i prosessen, noe som bidro til ytterligere systematikk i arbeidet. Avsnitt og setninger som kunne gi kunnskap om de ulike temaene ble markert, og nøkkelbegreper ble sortert i databehandlingsprogrammet. Videre ble underkategorier, eller koder, utarbeidet innenfor hver kategori, noe som ifølge Malterud (2011) kan synliggjøre ulike nyanser og relevante meningsaspekter i sentrale temaer og kategorier. I tabellen under er et eksempel fra hvordan denne fasen i analysen så ut:

Sitat intervju – informant 5	Tema	Kategorier	Koder
«Jeg var jo utrygg den gangen og, men, for meg som person så har det alltid handlet om at jeg har vært genuint opptatt av hvordan unger har det. Det er lett å si at ‘vet du meg kan du komme og snakke med om alt, jeg ser deg jeg’, men du må pinadø mene det. Du må spør igjen»	Samtalepraksis	Forutsetninger for samtaler	Ta barnet på alvor
	Følelsesmessige reaksjoner	Barrierer	Usikkerhet og ubehag
		Følelser og reaksjoner	

Tabell 2 - Eksempel fra analyse

Underveis i prosessen har kategoriene og kodene blitt justert, omformulert og videreutviklet for å best mulig beskrive og systematisere meningsinnholdet i informantenes utsagn. Eksempelvis ble den opprinnelige koden *barnehageansattes bekymringer i samtalen* delt opp og endret slik at det ble to koder, nemlig *opplevelser av bekymringssamtaler* og *refleksjoner rundt egne reaksjoner*. Kodingsprosessen bidro til at de endelige kodene i større grad viste til reflekterende sammenhenger og perspektiver på hvordan materialet kunne forstås (Johannessen et al., 2010). Den tredje fasen blir kalt *kondensering*, og bygger videre på kodene. Ved å kondensere innholdet i de utviklede kodene og meningsbærende enhetene, sier Malterud (2011) at målet er å gå fra kode til mening. Denne omskrivingen kaller Malterud (2011) *kondensat*, eller kunstig sitat, noe som ifølge Kvale og Brinkmann (2015) innebærer en forkortelse av informantenes utsagn, der den umiddelbare meningen gjengis med bruk av få ord. Det ble tatt utgangspunkt i informantenes egne ord, slik at kondensatene skulle være representative for de meningsbærende enhetene. Da ble det tydelig når kategoriene ikke var dekkende nok for innholdet i de meningsbærende enhetene. Når dette forekom, gikk jeg tilbake til andre fase og gjorde nødvendige endringer i kategoriene for å bedre beskrive

meningsinnholdet. Målet i denne fasen var å formidle det informantene hadde fortalt (Malterud, 2011), og ikke min tolkning av hva de hadde fortalt. Det ble sentralt å forsøke å legge min egen forforståelse og den teoretiske referanserammen til side i denne fasen, for å rette søkelyset mot en beskrivelse av informantenes utsagn som var lojal mot den konteksten det ble fortalt i. I den fjerde fasen ble delene satt sammen for å utforme nye beskrivelser og begreper, en såkalt *sammenfatning* av betydningen i datamaterialet (Malterud, 2011). Ved å benytte analyseloggen kunne jeg sjekke at mine tolkninger og funn var forankret forsvarlig i datamaterialet, og formidlet det informantene faktisk hadde uttrykt.

3.4 Kvalitet i studien

3.4.1 Gyldighet og pålitelighet

God kvalitet i en kvalitativ intervjustudie handler om graden av metodologisk refleksjon, (Tanggaard & Brinkmann, 2015). I kvalitative studier er *transparens* et avgjørende kvalitetskriterium. Transparent forskning, der grunnantagelser og fremgangsmåter er beskrevet så gjennomskiktig som mulig, bidrar ifølge Tanggaard og Brinkmann (2015) til at leseren kan vurdere påliteligheten og gyldigheten i forskningens funn og resultater. Det skal være mulig å «kikke forskeren over skulderen» (Tanggaard & Brinkmann, 2015, s. 523), for å gjennomskue veien fra design av undersøkelsen til utførelse, analyse og resultater. I denne studien gjøres det ved å beskrive forskningsprosessen grundig og detaljert, noe som gjør at leseren kan ta kritisk stilling til undersøkelsens fremgangsmåte, funn og konklusjoner.

I kvalitativ forskning bør det stilles spørsmål til forskningsresultatenes gyldighet, og hvorvidt metoden som benyttes undersøker det den har til hensikt å undersøke, slik flere metodeforskere påpeker (Johannessen et al., 2010; Kvale & Brinkmann, 2015). Det handler med andre ord om det er samsvar mellom den virkeligheten informantene opplever, og den virkeligheten jeg som forsker beskriver. Da vurderes ikke bare gyldigheten av sluttproduktet, men også gyldigheten av forskningsprosessen (Kvale & Brinkmann, 2015). Med andre ord bør evalueringen av en studies gyldighet foregå gjennom hele forskningsprosessen, fra planleggingsfasen til rapportering av funn. Gjennom hele forskningsprosessen har jeg stilt spørsmål til egne valg og tolkninger, og hvorvidt de valgene jeg har tatt kan påvirke dataens gyldighet. Eksempelvis ble det vektlagt å gjøre grundig forarbeid i forkant av utarbeidelsen av studiens problemstilling og forskningsspørsmål. Med bakgrunn i oppgavens problemstilling anså jeg kvalitative forskningsintervju som den best egnede metoden, samtidig som jeg vurderte å også observere gjennomføringen av samlinger med barn med vold og seksuelle

overgrep som tema. En slik triangulering kunne muligens bidratt til å styrke oppgavens gyldighet, men ble valgt bort med hensyn til barnas beste. Under intervjuene ble det vektlagt å stille oppfølgingsspørsmål for å verifisere mine tolkninger av informantenes utsagn. I analysen av datamaterialet bruker jeg som forsker meg selv og min erfaring som et verktøy, noe som gjør at det kan være utfordrende for andre å tolke datamaterialet på samme måte (Johannessen et al., 2010). Om dette skriver Malterud (2011) at forskjellige forskere kan få tilgang til forskjellig, men likevel like gyldige representasjoner av de undersøkte fenomenene. Det tydeliggjør viktigheten av transparens, noe hele metodekapittelet i denne oppgaven bærer preg av. Samtidig har jeg lagt vekt på å fremstille studiens funn på en oversiktlig måte, slik at det ikke skal være tvil om hva som er forskerens tolkning og forståelse, hva som er tidligere forskning og teori, og hva som er informantenes stemmer. Bruk av analyselogg i bearbeidningen av datamaterialet har hjulpet meg til å kvalitetssikre at de funnene jeg presenterer samsvarer med det informantene har ment i sine beskrivelser. Dette bidrar til å styrke oppgavens gyldighet og dermed også kvaliteten i forskningen.

Pålitelighet har med forskningsresultatene konsistens og troverdighet å gjøre, og behandles ofte i sammenheng med spørsmålet om hvorvidt et resultat kan reproduseres på et annet tidspunkt av andre forskere (Kvale & Brinkmann, 2015). Tanggaard og Brinkmann (2015) poengterer imidlertid at det ville være absurd å kreve at en annen forsker skal kunne gjenta et intervju og oppnå de samme uttalelser fra en informant, eller kunne se, oppleve og merke nøyaktig det samme som en annen forsker, men at gjennomførelsen av undersøkelsen skal være så gjennomiktig og nøyaktig beskrevet som mulig. Derfor bør spørsmålet om undersøkelsens pålitelighet heller rettes mot hvorvidt forskeren er tydelig og detaljert i sin beskrivelse av de metodiske valgene. Ved redegjørelse av egen forforståelse har jeg forsøkt å synliggjøre min bevissthet rundt egen rolle som forsker og innflytelsen det kan ha på forskningsprosessen. Denne bevisstheten og refleksjonen rundt egen rolle beskriver Creswell og Poth (2018) som *refleksivitet*. Eksempelvis kan min tilknytning til barnehageyrket være en styrke ved å bidra til forståelse for deltakernes situasjon, men også en begrensning ved at nyanser og perspektiv som ikke samsvarer med egne erfaringer kan bli oversett, slik Thagaard (2013) understreker. Derfor er det sentralt å reflektere over og gjøre rede for egen posisjon i fagfeltet, slik at leseren selv får mulighet til å vurdere forskerens innflytelse på, og tolkning av, de presenterte funnene.

3.5 Etiske vurderinger

Etiske spørsmål er ikke begrenset til den direkte intervju situasjonen, men er å finne i alle ledd av forskningsprosessen (Kvale & Brinkmann, 2015). Derfor bør etiske vurderinger reflekteres over gjennom hele forskningsprosjektet, slik Tjora (2017) påpeker. Med hensyn til undersøkelsens sensitive tema reflekterte jeg i forkant av intervjuundersøkelsen over hvilke konsekvenser deltakelse i prosjektet kunne ha for informantene. I utgangspunktet ønsket jeg å observere barnehageansatte i samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep, for deretter å spørre de barnehageansatte om opplevelsen av samtalen i etterkant. Denne fremgangsmåten ble imidlertid vurdert til å utfordre de etiske retningslinjene som *Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora* (NESH, 2021) har utformet i forbindelse med beskyttelse av barn og det grunnleggende hensynet til barns beste (FNs barnekonvensjon artikkel 3; Grunnlova §104, andre ledd). Kanskje ville min tilstedeværelse gjort samtalsituasjonen utrygg for barna, og ført til at de kunne valgt å holde tilbake informasjon om sine opplevelser i forbindelse med vold og seksuelle overgrep. Det var ikke en risiko jeg ønsket å ta, og derfor falt beslutningen på å intervju barnehageansatte uten observasjon av gjennomføringen av bekymringssamtaler med barn.

I forkant av datainnsamlingen meldte jeg forskningsprosjektet inn til det som tidligere het *Norsk senter for forskningsdata* (NSD) og som nå inngår i Kunnskapsdepartementets nye forvaltningsorgan *Sikt*. Utformingen av informasjonsskriv, samtykkeerklæring, intervjuguide og øvrig prosjektarbeid er utført i henhold til NSDs anbefalinger, samt etiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2021). Informasjon som kunne identifisere deltageren eller en tredjepart ble anonymisert allerede i transkripsjonen av datamaterialet, slik flere metodeforskere understreker at er spesielt sentralt i arbeidet med følsomme temaer (Dalen, 2011; Kvale & Brinkmann, 2015; Tjora, 2017). Forholdsregler som ble tatt i forbindelse med gjennomføring av intervjuene har blitt diskutert tidligere i kapittelet. I tillegg ble det tatt forholdsregler i forbindelse med opptak og sletting av datamaterialet.

Forskningsetiske hensyn handler i stor grad om respekt for menneskeverd og hensyn til deltagerens autonomi, integritet, frihet og medbestemmelse (NESH, 2021). En viktig etisk vurdering er om forskningen har pragmatisk nytteverdi for samfunnet og egenverdi for den som deltar, noe som bør vurderes opp imot mulig belastning for deltageren (NESH, 2021). Samtlige deltagere gav tilbakemelding på at de opplevde deltagelse i studien som verdifull, fordi den bidro til egen refleksjon rundt det deltagerne beskrev som et særdeles viktig tema.

4.0 Presentasjon av funn

I dette kapittelet presenteres studiens viktigste funn med bakgrunn i oppgavens problemstilling. Funnene tar for seg hovedtrekkene av informantenes beskrivelser av egne opplevelser og erfaringer med bekymringsamtaler og presenteres ut ifra følgende tre hovedpunkter: kompetanse- og ansvarsområder; samtalepraksis; og følelsesmessige reaksjoner. Der informantenes fellesstemme er sterk er deres beskrivelser sammenfattet og oppsummerende presentert, slik Kvale og Brinkmann (2015) forslår for å gi et klart og velstrukturert overblikk over studiens viktigste funn. Samtidig presenteres også de perspektivene som avviker fra den generelle meningen, da disse bidrar til å få frem nyanserte beskrivelser og perspektiver som belyser oppgavens problemstilling.

4.1 Kompetanse- og ansvarsområder

4.1.1 Oppfatning av egen rolle og ansvar

Samtlige informanter beskriver både et profesjonelt ansvar som barnehageansatte og et personlig ansvar som medmennesker til å avdekke og melde i fra ved bekymring for om barn blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Flere av informantene forteller at det overordnede ansvaret for å melde i fra ligger på barnehagen og styrer - og at de selv melder sine bekymringer til disse. Samtidig understreker informantene at samtlige ansatte har en personlig plikt til å avdekke og melde ifra om vold og seksuelle overgrep, og at dette ansvaret er uavhengig av stillingstittel. Informantene uttrykker at det er viktig å snakke med barnet dersom de er bekymret for barnets omsorgssituasjon. De påpeker at i sin rolle som barnehageansatt har de en unik mulighet til å se tegn og signaler hos barna som kan tyde på at noe ikke stemmer, men at det avhenger av et bevisst forhold til tematikken, noe uttalelsen fra informant 5 understreker:

Du har jo en enorm mulighet til å fange opp tegn og signaler hos barn som ikke er greit, men det beror jo på at du er bevisst. Som voksen og som ansatt - at man ser litt etter. Vår egne voksne bevissthet rundt det er det viktigste. Uansett om du ikke har utdanning, så har du faktisk en unik mulighet selv om du bare er assistent, så lenge du evner å bry deg og stille spørsmålstejn. Det handler om hver og en av oss, og om vi engasjerer oss eller ikke.

Samtlige informanter forteller også om begrensninger av egen rolle og påpeker at deres ansvar er ikke å drive etterforskning, men å melde inn sine bekymringer. De påpeker at de ikke har kompetanse til å avgjøre om bekymringene stemmer eller ikke, og at det er barneverntjenestens eller politiets oppgave å undersøke saken videre. Flere av informantene

forteller at de har drøftet sine bekymringer anonymt med barneverntjenesten og sendt inn bekymringsmeldinger. To av informantene forteller at de i samtaler med barneverntjenesten opplevde å bli tatt på alvor og fikk konkrete og faglige råd. Rådene de har fått handler i stor grad om å ha oppfølgingsamtaler med de aktuelle barna. En tredje informant forteller derimot at hun etter samtaler med barneverntjenesten fikk råd om å unngå å snakke med barnet for å «ikke legge ord i munnen på barnet». Hun ble rådet til å opptre varsomt, dokumentere bekymringene og skrive ned ordrett det barnet hadde fortalt. Informanten forteller at hun opplevde at saken ikke ble tatt tak i, og at hennes bekymringer ikke ble tatt på alvor av barneverntjenesten.

4.1.2 Opplevelse av egen kunnskap og kompetanse

For å kunne avdekke og oppdage vold og seksuelle overgrep mener informantene det er avgjørende å ha kunnskap om vold og overgrep, samt kunnskap om barns normale utvikling. Informantene som er utdannet barnehagelærere forteller at de savnet informasjon om vold og seksuelle overgrep gjennom utdanningsløpet. I løpet av den treårige utdanningen var det én forelesning om vold og seksuelle overgrep. Flere av informantene påpeker at de ikke var klar over det juridiske ansvaret (eks. opplysningsplikt og avvergingsplikt) i sine første år som ansatt i barnehage. En av assistentene forteller at han fikk informasjon om hva han skulle gjøre ved bekymring for et barn først etter to og et halvt år i jobben. Informantene trekker frem ulike kurs og kompetansehevingstiltak, blant annet Stine Sofie Barnehagepakke og kveldskurs arrangert av kommunen, som bidrag til egen kunnskap om vold og seksuelle overgrep. Informant 5 forteller om hvorfor hun, som assistent i barnehage, på eget initiativ har tilegnet seg kunnskap om vold og seksuelle overgrep:

Jeg ble utsatt for overgrep fra jeg var 4 til jeg var 16, og den erfaringen jeg har selv nå, når det gjelder å jobbe med tematikken, er på grunn av at jeg jobbet i barnehage og så barn som led fordi det var gjennomgående at denne tematikken ikke ble tatt tak i.

Informantene forteller at de tror kunnskap om vold og seksuelle overgrep er viktig i arbeidet med avdekking og oppdagelse. Informant 4 forteller: «Man kan jo aldri vite 100%, men vet man mer så ser man mer. Informasjon er nøkkelen». Informantene mener at det ikke bør være en valgmulighet å la være å sette søkelys på vold- og overgrepssproblematikk og at det burde være lovfestet at ansatte som jobber med barn årlig deltar på kurs om vold og seksuelle overgrep mot barn. Informantene forteller at de tror det er viktig å vite hva man skal se etter for å avdekke vold og seksuelle overgrep. Informantene peker på at tegn og symptomer som vekker bekymring hos dem kan være blåmerker, kloremarker og andre skader der det ikke

foreligger en sannsynlig forklaring. Samtlige trekker også frem atferdsendring, uvanlige tegninger, direkte utsagn og samspill mellom foreldre og barn eller annet kroppsspråk som mulige tegn på at noe ikke stemmer. Informantene forteller at det er viktig å vite hva som er normal utvikling hos barn, slik at de kan legge merke til det som avviker fra det normale.

4.1.3 Organisasjonskultur

Barnehagen som arena for bekymringssamtaler

Det er delte erfaringer hos informantene angående om vold og seksuelle overgrep mot barn blir belyst i barnehagen og i personalgruppen. Informant 5 forteller at gjennom ti år i barnehagen hadde tematikken vold og seksuelle overgrep aldri vært et tema på personalmøter eller planleggingsdager. Barnehagen som informant 2 og 3 jobber i holdt derimot personalmøte der vold og seksuelle overgrep var tema samme uke som intervjuene ble gjennomført, og de fortalte at vold og seksuelle overgrep også tidligere hadde vært tema på personalmøter. Det er også delte erfaringer angående hvorvidt informantene opplever at ledelsen tar deres bekymringer på alvor. Informant 3, som jobber som styrer, forteller at hennes dør alltid er åpen, og at hun oppfordrer de ansatte til å lufte sine bekymringer. Informant 2, som er pedagogisk leder i samme barnehage har samme opplevelse av sin nåværende arbeidsplass, men forteller om å bli møtt på en måte der hun opplevde at ledelsen ved en av hennes tidligere arbeidsplasser forsøkte å bortforklare hennes bekymringer. Flere informanter forteller om lignende opplevelser der de forteller at bekymringene ble bagatellisert og de selv ikke opplevde å bli tatt på alvor. En av assistentene forteller at ledelsen tok tak i bekymringene hun meldte, men at hun opplevde at måten det ble gjort på var bekymringsverdig:

Jeg har jo erfart akkurat det at jeg har hatt en bekymring i forhold til vold og overgrep hvor ledelsen i barnehagen har gått direkte med bekymringen til foreldrene hvor to dager etterpå så er ikke barnet i den barnehagen lenger. Også får man ikke mulighet til å hjelpe. Og da skjønner man jo at her er det kanskje noe (Informant 5).

4.2 Samtalepraksis

4.2.1 Forutsetninger for å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep

Hva som skal til for at informantene gjennomfører samtaler om vold og seksuelle overgrep med barn de er bekymret for er situasjonsavhengig. Samtlige informanter forteller at atferdsendring hos barnet og samspillet mellom foreldre og barn kan vekke bekymring. Eller at barn har kunnskap om ting de ikke bør ha kunnskap om, som eksempelvis kan komme til uttrykk i form av lek, tegninger eller utsagn hos barnet. Videre forteller informantene at barn

ofte skader seg i lek, men at bekymringen ofte kommer når barnet har skader som ikke har en naturlig forklaring. Blåmerker på uvanlige steder kan også skape bekymring, slik en informant utdyper: «Barn slår seg jo, men merker på plasser det ikke er vanlig, som i lysken, og bak ørene...og på armen – om du kan se fingermerker da - det er ikke så vanlig». Når vage bekymringer dukker opp forteller noen av informantene om en praksis der disse observasjonene skrives ned i en bok, som styrer leser – de ansatte blir samtidig oppfordret til å komme direkte til styrer ved alvorlige observasjoner. Flere av informantene beskriver lignende systemer for dokumentasjon av urovekkende observasjoner, mens en av informantene forteller at vedkommende ikke kjente til om barnehagen hadde noen systematiske måter å gjøre dette på. I noen tilfeller forteller informantene om at de gjennomfører bekymringssamtaler på bakgrunn av det de beskriver som en «dårlig magefølelse» der de ikke har klart å sette fingeren på hva det er som er galt, men at noe «ikke stemmer». Samtlige av informantene understreker at tegn og symptomer på vold og seksuelle overgrep sjelden er entydige, og at atferdsendring, fysiske merker eller en «dårlig magefølelse» kan ha utallige årsaker. Samtidig understreker informantene at nettopp derfor er det så viktig å spørre barna om vold og seksuelle overgrep.

Ved spørsmål om hvordan barnehageansatte kan skille mellom hva årsaken til ulike tegn og symptomer er presiserer informant 5: «Nei jeg tenker altså... man kan jo ikke skille for man vet jo ikke. Men det er akkurat derfor man må gi barnet mulighet til å kunne fortelle». Da forteller informantene at de kan skape en anledning for barnet til å fortelle, og at det kan gjøres på mange ulike måter. Det kan handle om å ta opp tematikken på samlinger, lese bøker som omhandler vold eller overgrep, eller ha jevnliges barnesamtaler der barna opplever seg hørt. Flere av informantene forteller at det å skape en anledning for barnet til å fortelle ikke nødvendigvis handler om en «formell» samtale, men at det enkelte ganger kan handle om å posisjonere seg så man er tilgjengelig for barnet, slik informant 4 beskriver:

I ett tilfelle var det bare nok at jeg var der. Min tilstedeværelse gjorde at barnet roet seg på en måte og fikk hull på den byllen da. At barnet fortalte... barnet ble rett og slett trygg nok på meg fordi jeg bare var til stede – da fikk jeg vite en god del.

Det er varierende hvorvidt informantene gjennomfører samlinger med barn i barnehagen om vold og seksuelle overgrep. Informantene uttrykker at de syntes det er viktig å snakke med alle barn om vold og seksuelle overgrep, men at det da skal være tilpasset til barnets alder. Flere av informantene opplever det som utfordrende å vite hvor mye de skal fortelle til barn og sier at de syntes det er ubehagelig å snakke om vold og seksuelle overgrep med barn.

Informant 5 sier at selv om voksne opplever det som ubehagelig så har kanskje barn en annen oppfatning: «Barna syntes kanskje det er flaut når vi snakker om det der og da med rumpe og tiss og sånn, og i det de løper ut så har de glemt det. Det er oss voksne som har vegring».

Samtidig trekker samtlige informanter frem at når de snakker med barn om vold og seksuelle overgrep mener de det er viktig å benytte korrekte ord og begrep. Informant 5 poengter at det samtidig er nødvendig å forklare barna hva disse begrepene betyr, og utdyper:

Vi voksne er veldig flinke til å si at ingen voksne har lov å utsette deg for overgrep. Men hva er overgrep? Er overgrep nødvendigvis at en far vasker deg og det gjør vondt? Eller at noen viser nakenhet? Nei. Det er ikke det. Vi må gi de de orda. Når en voksen mann ber deg om å ta på tissen sin og sier at dette er godt, da må du kunne si det til en voksen. DE orda.

To av informantene som jobber i samme barnehage forteller at de har samlinger i barnehagen der de snakker om kropp, barns seksualitet og grenser. De resterende informantene syntes også det er viktig å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep, men forteller samtidig at tematikken sjelden er et tema i samlinger.

4.2.2 Samtalemotodikk og kvalitet i gjennomføring av bekymringssamtaler

Relasjonelle forhold

Samtlige av informantene beskriver at en trygg og tillitsfull relasjon til barnet er betydningsfull i samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep. Samtlige informanter understreker også at en anerkjennende holdning er sentral, og flere informanter presiserer at de mener at barnet alltid må tas på alvor. Informant 3 påpeker viktigheten av å opparbeide en god relasjon til barnet, og undrer: «vi ville jo ikke fortalt om ting som krenker oss til fremmede, så hvorfor skal barn gjøre det?». Informantene peker på ord som «anerkjennelse», «tillit», «ta barnet på alvor» og «trygghet» når de beskriver hva de tror bidrar til at barn forteller om sine vanskelige opplevelser. Basert på sine egne erfaringer med å fortelle voksne om å selv bli utsatt for overgrep i barndommen skildrer informant 5 hvorfor hun mener det er så viktig at den barnet forteller til tar barnet på alvor:

Jeg vet om mange barn som går og banker på mange dører, sånn som jeg gjorde da. Jeg fortalte det til ganske mange, men det var ingen voksne som hjalp meg. For det var ingen som turte å gjøre noe.

Ved spørsmål om man kan stole på barn svarer nesten alle informantene «ja» og informant 5 utdyper videre: «barn i den alderen lyver seg ikke inn i en sånn situasjon. Det de forteller er sant, og som regel ligger det veldig mye mer bak». Samtidig uttrykker informant 4 at han

mener det er viktig å være litt kritisk til det barn forteller, og understreker at barn kan ha livlig fantasi, og at de kan ha sett ting på TV eller få det fortalt fra andre barn og deretter lage en historie ut av det.

Åpen spørsmålsstilling

Når barn kommer med utsagn som vekker bekymring påpeker flere av informantene at de så snart som mulig skriver ned ord for ord det som ble sagt, slik informant 5 beskriver det: «jeg har fått såpass sterk informasjon at jeg tenkte at dette må jeg skrive ned så jeg husker det ordrett og kan ta det videre». Informantene forteller at når de deretter stiller oppfølgingsspørsmål til noe barn har sagt eller senere gjennomfører en oppfølgingssamtale med barnet er det viktig å stille åpne spørsmål. Informant 2 forteller at man kan ta utgangspunkt i de ordene barnet selv benytter, og gir et eksempel på hvordan hun selv gikk frem i en bekymringssamtale med et barn. Informanten bruker av eget ønske fiktive detaljer for å bevare barnets personvern:

Jeg startet samtalen med å si «du har fortalt meg ... at bestemor slår deg, så jeg lurer på om du kan fortelle meg litt mer om det?». Jeg gjenga akkurat det barnet sa og jo mer dette barnet fortalt jo mer stilte jeg oppfølgingsspørsmål til det barnet sa. Jeg svarte med å stille et videre spørsmål for å få en bekreftelse eller mer informasjon om det. For eksempel det med bestemor som slår, så sier jeg tilbake «hvor slår bestemor deg?» og hvis barnet sier «på beinet» så kan jeg spørre «hvordan kjennes det ut når bestemor slår deg på beinet?»

Ved spørsmål om hva informantene gjør dersom de snakker med et barn, men barnet ikke vil fortelle, samtidig som uroen eller bekymringen ikke slipper tak, svarer informantene at de aldri vil presse barnet. Flere av informantene forteller at de prøver igjen ved en annen anledning, eller drøfter bekymringen med barnevernstjenesten. Flere informanter understreker at det er viktig å være ærlig med barnet, og aldri love barnet at de ikke kommer til å si det videre, slik sitatet fra informant 5 illustrerer: «når det er så graverende bekymringer som et barn da forteller i forhold til vold og overgrep, så har man ikke lov å la være å fortelle».

4.3 Følelsesmessige reaksjoner

4.3.1 Barrierer

Underveis i intervjuene peker informantene på ulike utfordringer som gjør at de vegrer, eller har vegret seg, for å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep. Flere av informantene peker på at det kan være vanskelig å høre om hvordan barna egentlig har det hjemme og at det

kan gjøre at de lar være å spør. Informant 5 beskriver sin oppfatning av hvordan voksne forholder seg til å snakke om tematikken slik:

Jeg var selv ung og fikk ikke hjelp, og dessverre så er de voksne i dag akkurat like redde og usikre, og barnet må dessverre lide under det. Mange barn har gått under radaren, og dessverre ikke fått den hjelpen de har krav på fordi voksne ikke har visst hvordan de skal håndtere det.

Informantene beskriver en usikkerhet og et ubehag i å skulle ha slike samtaler. Flere av informantene uttrykker at de er redd for at frykt for å ta feil kan gjøre at barnehageansatte velger å «ikke undersøke noe som man burde undersøkt», slik informant 2 beskriver det. Informant 5 forteller hvorfor hun mener frykten for å ta feil kan gjøre at vold og seksuelle overgrep forblir uoppdaget:

Når ingen evner eller tør å snakke om det så kommer kanskje ikke barnevernet på banen før det smeller. Så hadde vi turt å hjelpe familier i kriser så tidlig som mulig... Men det fortsetter i ly av våre egne tabuer. Og fordi vi som enkeltpersoner kvier oss for å gjøre noe fordi vi er redd for å ta feil.

Ved spørsmål om hvilke konsekvenser det kan ha dersom de tar feil trekker informantene frem at det kan ødelegge relasjonen og tilliten foreldrene har til barnehagen. Flere trekker også frem konsekvenser det kan ha for familien å bli beskyldt for noe de ikke har gjort. Noen av informantene forteller om frykt for å bryte taushetsplikten og bli straffet for det dersom de melder til barnevernet uten godt nok grunnlag.

4.3.2 Følelser og reaksjoner knyttet til samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep ***Opplevelser av bekymringssamtaler***

Flere av informantene forteller at de opplever at det er ubehagelig å snakke om temaene vold og seksuelle overgrep og de tror mange voksne kvier seg for å snakke om tematikken fordi de ikke vet hvordan de skal håndtere den informasjonen som kan komme frem, og er usikre på hvordan de bør gå frem. Informantene forteller at det er tungt å ha samtaler med barn som forteller om å bli utsatt for vold eller seksuelle overgrep, informant 4 beskriver denne følelsen slik:

Du blir jo knyttet til barna. Du blir glad i de. Så når du sitter der med en mistanke som blir bekreftet... nei jeg... man blir litt paff. Man blir litt - mangler ord. Du sitter der så blir du bare helt tung og får alt. Du forstår liksom ikke helt hva som foregår.

Mye av det ubehaget informantene kjenner på forteller de at de opplever i forkant av samtalene, der de forteller at de kanskje gruer seg til å ta temaet opp med barnet fordi de er

redde for sin egen reaksjon. Informantene presiserer imidlertid at som voksne må de tåle å stå i det ubehaget for at barna skal kunne få den hjelpen de trenger, og en av informantene utdyper:

Det er jo det som er så viktig, at vi tør å spørre – og at vi gjør det igjen og igjen. Det er jo ingen som har lyst til å høre det, men tenk for det stakkars barnet som opplever det – hvis ikke vi tør å spørre.

Flere av informantene forteller om sterke reaksjoner i tilknytning til bekymringsamtaler, men presiserer at de forsøker å la være å reagere med sjokk eller sinne i selve samtalen med barnet. Informantene påpeker at de tror det er viktig å være bevisst hvordan de reagerer når barn forteller om sine opplevelser. Sitatet fra informant 5 illustrerer denne oppfatningen:

Barnet har gjerne en relasjon til, og vil gjerne beskytte, vedkommende som utsetter de for det her. For den her automatikken som går i oss, vi blir vekket med sinne ikke sant og tenker at 'din bestefar eller din bestemor eller din pappa gjør dette mot deg det har de ikke lov til'. Også blir man der. Også leser barn veldig fort kroppsspråket ditt og da vil de gjerne trekke seg, for dette blir for skummelt å fortelle mer om.

Refleksjoner rundt egne handlinger

Flere av informantene snakker om en følelse av å «skulle ha gjort mer», og uttrykker at de hadde handlet annerledes i dag fordi de nå har mer kunnskap om vold og seksuelle overgrep, slik informant 1 trekker frem: «jeg tenker nok at vist sånt hadde skjedd så hadde jeg kanskje gjort det annerledes i dag. Jeg tror jeg ville pratet mye mer med barnet». Informantene forteller også om en følelse av å ha sviktet barna, og det å bli stoppet av et større system. Informant 5 beskriver denne opplevelsen på følgende måte:

De gangene jeg har vært virkelig bekymret, så føler jeg at jeg har sviktet de. Rett og slett. Kan ikke si noe annet. På grunn av at jeg som egenperson har blitt stoppet sterkt i et større system hvor jeg ikke er enig med systemet. Så jeg må vel bare si at jeg har barn jeg aldri vil glemme som jeg tenker «hvordan gikk det?». Så må jeg bare håpe at det ble tatt riktige beslutninger og at de ikke trengte noe mer hjelp. Men det var for mange år siden. Jeg hadde nok i dag vært en sterkere stemme og hatt mer tiltro til meg selv enn det jeg hadde da.

Informantene forteller at de tror kunnskap om tematikken kan bidra til at flere saker blir avdekket, slik informant 4 understreker: «Jeg tror vi kan se og høre flere ting når vi vet mer om det». Flere av informantene påpeker at man kan utrette mye ved å bry seg om barna og være genuint interessert i det de forteller.

4.3.2 Ivaretagelse av ansatte

Flere av informantene trekker frem viktigheten av at den barnet velger å fortelle til er den som

følger saken videre i møtet med barnet. Informant 5 forteller hvorfor hun mener dette er viktig:

Det er jo da den ene personen barnet har valgt ut som faktisk er den unike gjennom barnehagehverdagen og barnehageårene for det eventuelle barnet som har muligheten til å oppdage overgrepene. Når barnet kommer og forteller om sånne ting og man får en mistanke, så er det barnet selv som skal velge hvem som er tillitspersonen.

Informant 4, som har jobbet som assistent, påpeker ellers at det i slike tilfeller er svært viktig at de ansatte som står i en slik situasjon blir tatt vare på i ettertid. Vedkommende forteller blant annet om en sak, hvor han var sentral og aktiv, men ikke fikk noen oppfølging eller hjelp til å bearbeide opplevelsen. Vedkommende spør litt retorisk: «Ja, barna kommer først, men hvis de ansatte knekker, hvor skal barna gå hen da?». Også den andre assistenten trekker frem at det er viktig at ansatte som står i krevende saker med barn blir tatt vare på, og har mulighet til å sette grenser for egen involvering i saken. Av de fem informantene var det kun assistentene som trakk inn ivaretagelse av ansatte. Det ble ikke spurt direkte om ivaretagelse av ansatte i noen av intervjuene.

4.4 Oppsummering av studiens viktigste funn

De opplevelsene og erfaringene informantene beskriver fra samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep er i stor grad preget av en forståelse av at det i barnehageyrket finnes unike muligheter for å avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn. Informantene forteller om et sterkt ønske om å hjelpe barn ut av utrygge omsorgssituasjoner. De beskriver både et juridisk ansvar knyttet til rollen som barnehageansatt og et personlig ansvar som medmenneske for å avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn. På den ene siden mener samtlige informanter at det er svært viktig at barnehageansatte snakker med barn de er bekymret for. Samtidig uttrykkes det på den andre siden at usikkerhet og frykt for å gjøre feil bidrar til at informantene tror at barnehageansatte vegrer seg for å spørre barn om hvordan forholdene er hjemme. Mangel på kunnskap og kompetanse om vold og seksuelle overgrep mot barn i barnehagesektoren beskrives av alle informantene. Samtlige etterlyser mer informasjon om hvordan de kan gå frem for å avdekke vold og seksuelle overgrep, samt hvordan de kan bli tryggere på å snakke med barn om denne problematikken. Funnene indikerer også at det er stor variasjon i om informantene opplever at vold og seksuelle overgrep kan diskuteres i personalgruppen, og hvorvidt de ansatte blir tatt alvorlig dersom de melder ifra om sine bekymringer.

5.0 Drøfting av funn

I dette kapittelet drøftes studiens viktigste funn i lys av tidligere forskning på feltet samt den teoretiske referanserammen med hensikt om å besvare oppgavens problemstilling: *Hvilke opplevelser og erfaringer har barnehageansatte fra samtaler om vold og seksuelle overgrep med barn de er bekymret for?* Strukturen i drøftingen tar utgangspunkt i de tre forskningsspørsmålene presentert i oppgavens innledende kapittel, og tar for seg henholdsvis: (1) barnehageansattes kompetanse- og ansvarsområder, (2) barnehageansattes tilnærming til bekymringssamtalen, og (3) barnehageansattes følelsesmessige reaksjoner.

5.1 Barnehageansattes kompetanse- og ansvarsområder

Kunnskap om vold og seksuelle overgrep er avgjørende for at mennesker som jobber med barn skal kunne oppdage og avdekke når barn blir utsatt for dette, hevder Søftestad (2018). Den kunnskapen fagpersoner har om barn, vold og seksuelle overgrep kan ifølge Edvardsen og Mevik (2014) ha betydning for hvilke beslutninger de tar når bekymringer for barn oppstår. Faglig kunnskap er kanskje spesielt viktig i et felt der sterke følelser og vegringsmekanismer vekkes, og der motkreftene er sterke, slik Killèn (2000) og Søftestad (2018) understreker. I denne studien har jeg spurt etter barnehageansattes erfaringer og opplevelser med avdekkende samtaler med barn de er bekymret for. Alle de fem informantene gir tydelig uttrykk for at de mener det er behov for økt kunnskap og kompetanse om vold og seksuelle overgrep i barnehagesektoren, og stiller spørsmål ved hvorvidt barnehageansatte har tilstrekkelig kunnskap og kompetanse til å kunne avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn, og til å snakke med barn som de mistenker kan være utsatt for vold eller overgrep.

Behovet for økt kunnskap og kompetanse i forbindelse med avdekking av vold og seksuelle overgrep i barnehagesektoren har blitt synliggjort i en rekke offentlige styringsdokumenter de senere årene. Eksempelvis i stortingsmeldingen «*Tid for lek og læring – Bedre innhold i barnehagen*» (Meld. St. 19, 2015-2016) der regjeringens ønske om å sørge for at kunnskap om vold og seksuelle overgrep er en del av barnehagelærerutdanningen blir tydeliggjort. I 2016 ble det innført endringer i *forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning* §2 (Kunnskapsdepartementet, 2012) hvor det ble presisert at studenter skal ha kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn og vite hvordan de skal sette i gang nødvendige tiltak etter det gjeldende lovverket, samt kunne identifisere tegn på vold eller seksuelle overgrep mot barn. Men til tross for et økt fokus på vold og seksuelle overgrep i barnehagelærerutdanningen

forteller nyutdannede barnehagelærere at de ikke opplever at den undervisningen de har deltatt i har rustet dem for å kunne forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep i barnehagen. Barnehagelærerne føler seg heller ikke trygge på å snakke med barn om vold og overgrep eller initiere tiltak ved bekymring. Dette kommer frem i undersøkelser gjennomført av Stine Sofies Stiftelse i samarbeid med *Pedagogstudentene* og Private Barnehagers Landsforbund (2019). Lignende funn kommer frem i min studie, der informantene som har gjennomført sin utdanning både før og etter 2016, forteller at de opplever å ha lært lite om vold og seksuelle overgrep gjennom barnehagelærerutdanningen. Selv etter endringene i barnehagelærerutdanningen fra 2016, hevder Sjøftestad (2018) at grunnutdanningen til mennesker som skal jobbe med barn er urovekkende svak på fagfeltet vold og seksuelle overgrep. Det kan tyde på at det er behov for å styrke utdanning til barnehagelærere ytterligere, i forbindelse med kunnskap og kompetanse knyttet til avdekking av vold og seksuelle overgrep. Samtidig er det viktig å understreke at universiteter og høyskoler må forholde seg til de rammene som rammeplanen for barnehagelærerutdanning (Kunnskapsdepartementet, 2012) legger for utformingen av innholdet og undervisningen i barnehagelærerutdanningen. Det er derfor ingen enkel løsning å foreslå endringer i prioriteringen og vektleggingen av de ulike fagområdene som skal dekkes i løpet av den treårige utdanningen. Samtidig vil et slikt tiltak være langsiktig, da det vil ta tid før den kunnskapen som studentene får gjennom sin utdanning viderefremmes og implementeres i barnehagene. Tiltaket vil dermed ikke gi bedre forutsetninger for å avdekke tilfeller av vold og seksuelle overgrep som blir begått mot barn i dag. Derfor bør det samtidig prioriteres å styrke kunnskapen og kompetansen til de ansatte som allerede jobber i barnehager rundt om i landet.

I *rammeplan for barnehagen* (Kunnskapsdepartementet, 2017) står det at *hele* barnehagepersonalet skal ha kompetanse til å forebygge og avdekke omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep mot barn. Det er sentralt at det tas hensyn til at barnehagepersonalet i de fleste norske barnehager består av både ufaglærte, fagarbeidere, barnehagelærere og mennesker med andre utdanningsbakgrunner. Dersom hele personalet skal få kunnskap og kompetanse til å avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn bør det stilles spørsmål til om det er tilstrekkelig å styrke kompetansen kun gjennom barnehagelæreres grunnutdanning, eller om etterutdanning og kompetanseheving bør prioriteres i større grad i barnehagesektoren. Funnene i min studie tyder på at det er variasjoner i hvorvidt barnehageeier, enten det er en kommunal eller privat barnehage, vektlegger videreutdanning

og kompetanseheving hos sine ansatte knyttet til vold og seksuelle overgrep. En av informantene forteller at i kommunen hun jobbet i tidligere ble alle barnehageansatte tilbudt kveldskurs i regi av kommunen, der avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn sto i fokus. Ved å arrangere og dekke kostnadene for kurs for alle ansatte, og ved å holde det på kveldstid kunne kommunen gi samtlige ansatte i barnehagene økt kunnskap og kompetanse om vold og seksuelle overgrep, uten at det tok de ansatte bort fra tid med barna eller kostet noe for barnehagene. Ingen av de andre informantene i studien fortalte om kursing av alle ansatte, men noen barnehager hadde sendt noen få ansatte på kurs.

Det finnes flere nøytrale og ideelle aktører som tilbyr kurs og kompetanseheving rettet direkte mot barnehageansatte i forbindelse med avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn. En av disse er Stine Sofies Stiftelse, som i 2020 piloterte Stine Sofies Barnehagepakke, med hensikt om å sette barnehageansatte bedre i stand til å avdekke og handle ved mistanke om vold og seksuelle overgrep mot barn. Det forsøker de å gjøre ved å gi barnehageansatte kunnskap om vold og seksuelle overgrep og kompetanse i å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep. Når mennesker som jobber med barn, eksempelvis barnehageansatte, mangler kunnskap og kompetanse om vold og seksuelle overgrep, kan dette ifølge Øverlien og Sogn (2007) føre til at færre tilfeller av vold og seksuelle overgrep blir avdekket og at færre barn får den hjelpen de har behov for. Informantene i min studie forteller at de opplever at det er mangel på informasjon i barnehagene om hvordan man som ansatt bør gå frem eller hva man bør se etter for å avdekke vold og seksuelle overgrep. Samlet sett kan det tyde på at funnene i denne studien synliggjør betydningen av at arbeidet med å styrke kompetansen i barnehagen knyttet til vold og seksuelle overgrep fortsatt settes på dagsordenen. Dette samsvarer med den nyere forskning på feltet konkluderer med; at mennesker som jobber med barn må bli bedre rustet for å kunne handle på en måte som bidrar til at vold og overgrep mot barn blir avdekket (Augusti & Myhre, 2021).

Det første forskningsspørsmålet i min studie handler om hvordan barnehageansatte reflekterer over sin egen rolle i forbindelse med avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn. Eksisterende forskning om vold og seksuelle overgrep, eksempelvis Albæk et al. (2018) og Steine et al. (2016), forteller oss at mennesker som jobber med barn av ulike årsaker kan være usikre på sin rolle og hvordan de bør tilnærme seg situasjonen når bekymring for et barn oppstår. I min studie har informantene tilsynelatende god oversikt over sin rolle, plikt og ansvar, som de beskriver detaljert i intervjuene. Samtlige peker på både et juridisk og et

individuell ansvar for å avdekke og melde fra om vold og seksuelle overgrep. De trekker også frem et personlig ansvar for å innhente informasjon om sin rolle i avdekkingen av vold og seksuelle overgrep på sin arbeidsplass for eksempel ved å spørre om det finnes tiltaksplaner for fremgangsmåte når en bekymring for et barn oppstår. Kunnskap og praksis er derimot to forskjellige ting, og selv om informantene virker til å ha god oversikt over hvilket ansvar som ligger til deres rolle som barnehageansatt kan det ikke settes likhetstegn mellom teoretisk forståelse og hvordan informantene faktisk handler ved bekymring for et barn. Funnene i min studie kan tyde på at de informantene med mest kunnskap om vold og seksuelle overgrep er de som på eget initiativ har tilegnet seg kunnskap og kompetanse, uavhengig av utdanningsretning. Dette samsvarer med NOUs rapport «*Svikt og svik*» (2017:12) der det kommer frem at det kan virke tilfeldig hvor mye kunnskap voksne som jobber med barn har om vold og seksuelle overgrep.

Opplysningsplikten (Barnehageloven §26; Barnevernloven §6-4) pålegger den enkelte ansatte et individuelt og selvstendig ansvar for å gi opplysninger til barnevernstjenesten om bekymringer for et barn. Da er det ikke urimelig å tenke at noe av ansvaret for å tilegne seg kunnskap om avdekking av vold og seksuelle overgrep hviler på den enkelte ansatte. Samtidig har barnehagens styrer det overordnede ansvaret for at barnehagens personale har en felles forståelse av innholdet i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017) og kjennskap til de lover og plikter som legger føringer for barnehagens arbeid, noe informantene i min studie også poengterer. Det betyr at barnehagens ledelse skal sørge for at de ansatte har kjennskap til blant annet opplysnings-, avvergings- og taushetsplikten, samt at de ansatte kjenner til og arbeider etter innholdet i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017). Dette innebærer at det ligger til styrerens ansvarsområde å sørge for at handlingsplaner og beredskapsplaner, rutiner og oppfølging i henhold til retningslinjer og lovverk følges (Kunnskapsdepartementet, 2017). Funnene i min studie peker på at det er store variasjoner i hvorvidt de barnehageansatte opplever at barnehagen har gode rutiner for arbeidet med avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn.

Albæk et al. (2018) peker på at systemet rundt fagpersoner er sentralt når det arbeides med vanskelige og komplekse situasjoner. Det er avgjørende at det er rom for å kunne luften egne tanker og følelser, rom for å snakke om bekymringer og dele sårbarhet med kollegaer. Søftestad (2018) hevder at kvaliteten på arbeidet med vold og seksuelle overgrep styrkes dersom personalgruppen har mulighet for åpne og faglige diskusjoner, og at de ansatte

kjenner til barnehagens rutiner for hvordan bekymringer og mistanker skal håndteres. Funnene fra min studie viser at informantene mener at det hviler et ansvar på ledelsen i barnehagen for å legge til rette for en kultur der det oppleves trygt å snakke om sine bekymringer og at hvordan barnehageansatte skal arbeide med vold- og overgrepssproblematikken blir belyst på fagdager eller personalmøter. Selv om alle informantene peker på betydningen av åpenhet og trygghet tyder funnene i denne studien likevel på at det er store variasjoner i hvorvidt informantene opplever at det er rom for å snakke om bekymringer knyttet til enkeltbarn i sine barnehager. Samtidig viser funnene til store forskjeller i om fagdager og personalmøter benyttes til å belyse vold- og overgrepssproblematikken. Noen av informantene forteller at de ikke fikk informasjon om hverken tiltaksplaner eller rutiner knyttet til hvordan de skulle gå frem dersom de ble bekymret for et barn før eller etter over to år som assistent i barnehage. Andre informanter har selv holdt foredrag om forebygging og avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn for sine kollegaer på personalmøter, og forteller om en kultur der det er lav terskel for å drøfte bekymringer med styrer eller kollegaer.

Analysen av datamaterialet indikerer at personlig engasjement hos barnehagens ledelse eller hos enkelte ansatte er avgjørende for om vold og seksuelle overgrep belyses og snakkes om i personalgruppen. Det å drøfte de ulike bekymringene de ansatte opplever kan bidra til at personalgruppen blir klar over at det er flere som føler samme type uro for barnet, og de ansatte kan da utvikle det Lehn og Emilsen (2020, s. 141) kaller en «kollektiv magefølelse». Da kan det som i utgangspunktet var en rekke vage bekymringer - eller såkalte *gråsonebekymringer* - konkretiseres, defineres og arbeides med systematisk. Ved å koble kunnskap til denne «dårlige magefølelsen» kan de ansatte kanskje sette ord på hva det er ved barnet, foreldrene eller samspillet dem imellom som utløser følelsen av uro (Lehn & Emilsen, 2020). Samtidig vil det trolig være av betydning at det er på plass gode rutiner for å dokumentere bekymringer, slik noen informanter forteller at de har ved bruk av en bok eller skjema som bekymringer kan skrives ned i. Når magefølelsen blir konkretisert kan det trolig være lettere å avgjøre om det er en reell grunn til bekymring og om denne bekymringen utløser meldeplikten til barneverntjenesten.

Emilsen og Bratterud (2007) skriver at barnehageansatte ofte uttrykker mistillit til barneverntjenesten. Manglende tillit kan være et stort hinder for godt samarbeid, slik Bakliens (2019) forskning viser. For at personalet skal føle seg trygge og kompetente og velge å melde

sine bekymringer til barneverntjenesten er derfor et godt samarbeid mellom aktørene avgjørende (Emilsen & Bratterud, 2020a). I forskningsprosjektet «Små barns rett til beskyttelse» gjennomført av Bratterud og Emilsen (2007) viser en kartlegging av barnehageansattes holdninger at barnehageansatte ønsker et bedre samarbeid med barneverntjenesten. Funnene i min studie samsvarer bare delvis med Bratterud og Emilsens (2007) forskning. Eksempelvis er det bare en av informantene som forteller om et utfordrende samarbeid med barneverntjenesten der de opplevde å ikke bli hørt. Resten av informantene opplever enten samarbeidet med barneverntjenesten som godt, eller har ikke hatt noe kontakt med barneverntjenesten selv. Bratterud og Emilsen (2013) hevder at et godt samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten er av betydning for at de ansatte skal føle seg trygge og kompetente, og velge å melde sine bekymringer til barneverntjenesten. Noen av informantene i min studie forteller at de er redde for at saken skal bli henlagt til tross for at volden eller overgrepene skjer, og at det skal få ytterlige konsekvenser for barnet. Dersom dette gjør at barnehageansatte velger å ikke melde fra ved bekymring for et barn, kan det ha uheldige konsekvenser og bidra til at volden og overgrepene ikke blir avdekket.

Sammen med eksisterende forskning kan funnene fra min studie tyde på at det er et stort potensiale for et bedre samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten. Et slikt samarbeid bør bygge på gjensidig respekt for hverandres arbeid og kompetanseområder, skriver Emilsen og Bratterud (2020a). Funnene i denne studien viser blant annet at de informantene som har gode erfaringer med barneverntjenesten, som opplever at de har fått gode faglige råd, har en lavere terskel for å kontakte barneverntjenesten for å drøfte saker anonymt eller spør om råd i saker de er usikre på. De informantene som har få erfaringer med barneverntjenesten eller erfaringer der de ikke har opplevd å bli tatt på alvor forteller i liten grad om å kontakte barneverntjenesten før bekymringen er konkretisert og tydelig definert. Dette tyder på at det kan være hensiktsmessig at samarbeidet baserer seg på jevn kontakt, og at det deles informasjon om hverandres arbeidsoppgaver og arbeidsformer. Det kan for eksempel gjøres ved å etablere faste samarbeidsmøter mellom barnehager og barneverntjenesten. Andre mulige tiltak for å styrke samarbeidet kan være at barnehagen får en fast kontaktperson i barneverntjenesten. Ved å legge til rette for et godt samarbeid med eksterne aktører, samt å arbeide for en organisasjonskultur der vold og overgrepssproblematikk er noe det prates høyt om og der ansattes bekymringer tas på alvor, kan det tenkes at barnehagen har bedre forutsetninger for å avdekke flere tilfeller av vold og seksuelle overgrep mot barn.

5.2 Betydningsfulle elementer for etablering av tillit og trygghet i samtaler med barn

Ifølge Steine et al. (2016) er det helt nødvendig at barnehagens ansatte har kunnskap om *hvordan* de kan snakke med barn de er bekymret for og at de kan benytte denne kunnskapen i praksis. Spørsmål og samtaler om vold og seksuelle overgrep kan skape en mulighet for tidlig hjelp, stoppe pågående overgrep og forebygge flere overgrep, hevder Steine et al. (2016). I arbeidet med å avdekke vold og seksuelle overgrep er barnets egen historie, ifølge Myhre (2016), den viktigste og sikreste kilden til kunnskap. Da kan det tenkes at det er nødvendig å få en relasjon til barnet som gjør at barnet vil fortelle, og at man dermed, slik Schibbye (2000) sier, kan få tilgang til barnets indre og subjektive verden. Den sikreste måten å få tilgang til barnets indre verden på, er trolig ved å lytte til barnets frie fortelling. Den frie fortellerformen gir ifølge Gamst (2017) barnet høy grad av frihet til å hente frem minner og formidle seg uten påvirkning fra den voksne. Samtidig peker både eksisterende forskning om vold og seksuelle overgrep (Steine et al., 2016; Øverlien, 2012), og funnene i min studie, på at barnehageansatte har relativt få erfaringer med at barn spontant forteller om vold og seksuelle overgrep. Ifølge funnene i den norske studien «*Langvarig taushet om seksuelle overgrep*» venter barn som blir utsatt for vold eller overgrep i gjennomsnitt i 17,5 år med å fortelle noen om det (Steine et al., 2016). Det er flere og sammensatte årsaker til at barn vegrer seg for å fortelle, blant annet mangel på kunnskap om hva de blir utsatt for, frykt for å ikke bli trodd, skyldfølelse og lojalitet ovenfor overgriperen (Isdal, 2018). Da kan ikke mennesker som jobber med barn vente på at barna skal fortelle. Det er helt sentralt at barna blir gitt muligheten til å fortelle, og da må den anledningen skapes.

En måte å skape en anledning til å fortelle, er å gi barn kunnskap om hva vold og seksuelle overgrep er, ettersom mange barn ikke vet at det de blir utsatt for er galt, slik flere forskere, blant annet Steine et al. (2016) understreker. Samtlige informanter i min studie mener det er viktig å gi barn kunnskap om hva vold og seksuelle overgrep er, likevel er det bare to av informantene som forteller at tematikken systematisk belyses i barnehagen de jobber i. De resterende informantene forteller om å ha samlinger med barna om vold og seksuelle overgrep først *etter* at en bekymring for et barn ligger til grunn. Før barn får informasjon og kunnskap om vold og seksuelle overgrep, mangler barna både språk for å beskrive hva de opplever og også ofte forståelse av at det de blir utsatt for ikke er vanlig eller ulovlig, hevder Sivertsen (2016). Ordene for å forklare eksisterer ikke i deres vokabular. Samtidig har voksne behov for, og forventer kanskje, en detaljert og kunnskapsrik historie for å i det hele tatt tørre å tro på dem (Sivertsen, 2016). Dersom vi skal forvente detaljerte fortellinger fra voldsutsatte barn

er det helt nødvendig å gi dem kunnskap om hva vold og seksuelle overgrep er (Søftestad, 2008). Informantene i min studie understreker at når det snakkes om vold og seksuelle overgrep så er de opptatt av å benytte korrekte begrep for handlinger og kroppsdelar, samtidig som det forklares hva begrepene betyr. Selv om barn får kunnskap om vold og seksuelle overgrep, og kjennskap til korrekte ord og uttrykk for å beskrive volds- og overgrepshandlinger er det andre faktorer som kan hindre barn i å fortelle. For eksempel viser den norske UEVO-studien (Hafstad & Augusti, 2019) at mange volds- og overgrepsutsatte barn blir truet med å bli sendt bort eller forlatt dersom de forteller noen om det som foregår. Når vold og seksuelle overgrep foregår i nære relasjoner er barnet ofte glad i, og avhengig av, den som utfører volds- eller overgrepshandlingene (Sivertsen, 2016) og ønsker ikke å bli sendt bort, eller miste sine omsorgspersoner. Barna kan tilpasse seg til situasjonen og «tildekke hvor dårlig de har det», slik Killèn (2017, s. 108) skriver. Likevel kan barnas atferd signalisere hvordan de har det.

Barnets fortelling kan komme til uttrykk gjennom barnets atferd, tegninger, samspill med andre, uforklarlige skader eller andre signaler barnet sender ut (Myhre, 2016). For at utsatte barn skal få hjelp er det viktig at alle som møter barn tar deres fortellinger på alvor, selv om disse fortellingene kommer til uttrykk på andre måter enn ved direkte beskrivelser av vold eller seksuelle overgrep. Det kan tyde på at det ikke er et hensiktsmessig alternativ å vente på at voldsutsatte barn skal komme med konkrete utsagn om sine opplevelser uten at de blir spurt eller at det på andre måter skapes anledninger for barna til å fortelle. Dette samstemmer med det Myhre (2016, s. 107) skriver om at når voksne unnlater å spør om barnets hjemmesituasjon når de mistenker at noe er galt, finner barnet ingen anledning til å fortelle, og krenkelsene forblir uoppdaget.

Anledninger til å fortelle kan skapes ved å etablere en kultur for dialogiske samtaler i barnehagen. Informantene trekker frem at de opplever det som lettere å ha samtaler med barn om vanskelige temaer, dersom de jevnlig har samtaler med barn om dagligdagse temaer slik at en trygg arena allerede er etablert for barnet til å fritt fortelle om det som opptar dem. Dette er i tråd med Gamst (2017) sin forskning som viser til at gode dialogiske samtaler i barnehagen vil kunne bidra til at barn lettere formidler seg hvis det er noe spesielt og vanskelig å fortelle, fordi de da har erfart at de blir tatt på alvor og lyttet til. Samtaler med barn om vanskelige temaer kan imidlertid være utfordrende og krevende dersom man ikke vet hvordan man bør tilnærme seg en slik samtale, slik informantene i min studie gir uttrykk for.

Det er ifølge Langballe (2011) nødvendig at mennesker som jobber med barn har kunnskap om hvordan de bør samtale med barn om vanskelige temaer på faglige forsvarlige måter. Dette for å gi barnet best mulig betingelser for å gjenfortelle virkelighetstro informasjon om sine opplevelser. Gamst (2017) har i sitt arbeid utviklet kommunikasjonstilnærmingen DCM, der etableringen av en god relasjon og fremskaffing av informasjon rettet mot barns livsverden gjennom mest mulig fri fortelling er sentral. I utgangspunktet er DCM rettet mot avhør av barn, noe blant annet Søftestad (2018) understreker at barnehageansatte ikke skal bedrive i sitt arbeid. Likevel kan elementer fra metoden benyttes i en pedagogisk sammenheng som utgangspunkt for en bekymringssamtale. Informantene i min studie uttrykker et ønske om at barnehageansatte skal få økt kompetanse innen samtalemetodikk og trening i å samtale med barn om sensitive temaer. Alle informantene trekker frem at de i samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep føler på usikkerhet og er veldig forsiktige med måten de stiller spørsmål på for å unngå å «legge ord i munnen på barnet». De uttrykker en frykt for å gjøre feil, og å gjøre barnets situasjon verre. Feilaktig kommunikasjon kan ifølge Gamst (2017) føre til at barnet ikke får fortalt sin versjon av virkeligheten ut fra sine forutsetninger. Det indikerer at det er av betydning at mennesker som jobber med barn har kunnskap og kompetanse til å samtale med barn om sensitive temaer. En vellykket barnesamtale, der barnet får fortelle fritt uten påvirkning fra den voksne krever ifølge Gamst (2017) bevissthet og kunnskap om oppbygging, væremåter, holdninger og relasjonelle forhold som påvirker samtalen, samt kjennskap til hemmende og fremmende kommunikasjonsprinsipper.

Denne studiens andre forskningsspørsmål omhandler hva barnehageansatte opplever som betydningsfullt for å skape tillit og trygghet i samtaler med barn de er bekymret for. Informantene i min studie er tydelige på at det i samtaler med barn om sensitive temaer er viktig å ta barnet på alvor, anerkjenne barnets følelser og at barnet opplever relasjonen med den ansatte som trygg og tillitsfull. Både norsk og internasjonal forskning viser at barn vil snakke om sine problemer med voksne de føler seg trygge på, og som de opplever at de kan stole på (Augusti & Myhre, 2021; Mullender et al., 2002; Øverlien, 2012). Da er det viktig at den voksne er ærlig i sitt møte med barnet, noe følgende sitat fra denne studien illustrerer godt:

Man skal aldri love et barn at man aldri skal si det til noen når de først åpner opp litt. Det er det viktigste. Men du skal tryggjøre et barn på at «vet du hva det du forteller meg nå det må jeg snakke med noen andre om, men jeg lover deg at jeg skal være her». For når det er så graverende bekymringer som et barn da forteller i forhold til vold og overgrep, så har man ikke lov å la være å fortelle.

Det er avgjørende at barnet opplever seg som en betydningsfull medspiller i den kommunikasjonen som pågår, slik Kinge (2016) understreker. Det krever at den voksne snakker *med* barnet, ikke *til* barnet. I den forbindelse er den barnehageansattes syn på barnet sentralt. Skjørten et al. (2016) hevder at hvorvidt fagpersoner samtaler med barn, og hvordan de samtaler med barn, avhenger av hvilken oppfatning de har av barn og barndom. Ser de på barnet som troverdig og kompetente til å formidle egne opplevelser? Eller oppleves barns fortellinger som oppspinn eller livlig fantasi? Der er det store variasjoner i funnene i min studie. Samtlige informanter ble spurt følgende spørsmål «kan vi stole på det barn sier?». Alle informantene svarte «ja», men ved spørsmål om å utdype svaret sitt ble motstridende tanker tydeliggjort. På en side forteller en av informantene at barn har en livlig fantasi, og at man som barnehageansatt må være kritisk til det barn forteller. På den andre siden understreker en av informantene flere ganger gjennom intervjuet at «barn lyver seg ikke inn i situasjoner, de lyver seg som regel ut av dem» og presiserer samtidig at hun har erfart at barn gjerne bare forteller en brøkdel av det de opplever, og at det som regel alltid ligger mer bak. Når barn forteller noe som skaper bekymring hos informantene i min studie, opplever informantene at det ikke alltid er rom for å stille oppfølgingsspørsmål til barnet grunnet de begrensningene en travel barnehagehverdag fører med seg. Flere av informantene skriver ned ordrett det barnet sier, eller de observasjoner de gjør seg. Informantene forteller videre at de snakker med barnet så snart anledningen byr seg. Det er likevel noe uklart hvor sterk bekymringen må være før informantene velger å ha en oppfølgingssamtale med barnet.

Både praktiske og mentale forberedelser før en bekymringssamtale med et barn kan ifølge Langballe (2011) bidra til å sikre forutsigbarhet, redusere stress og gjøre den voksne og barnet forberedt til samtale. I forberedelsene av samtalen vil nedskrevne observasjoner eller utsagn være verdifulle ettersom disse utgjør bakgrunnen for samtalen. Disse vil også komme til nytte i selve samtalen, slik en av informantene i studien trekker frem, ettersom den voksne da kan ta utgangspunkt direkte i det barnet har gjort eller sagt. Før samtalen dreies inn på de bekymringene som ligger til grunn for samtalen er det ifølge Gamst (2017) viktig å etablere god kontakt, også i en barnehagesetting der en relasjon allerede eksisterer mellom den voksne og barnet. I en bekymringssamtale er det barnet som skal være i fokus og lyttes til. Samtalen

kan gjerne begynne med nøytrale temaer som barnet viser interesse for å snakke om. Informantene i min studie opplever at det da kan være av betydning at barnet har erfaring med barnesamtaler i barnehagen der barnet har opplevd å kunne fortelle fritt og bli lyttet til, slik også Kinge (2016) fremhever. Den voksne bør ifølge Gamst (2017) videre informere barnet om hvorfor samtalen gjennomføres. En av informantene forteller at hun gjerne gjør dette ved å ta utgangspunkt i det barnet har sagt eller gjort, der hun er opptatt av å benytte de samme ordene barnet brukte, og viser til et eksempel: «Jeg startet samtalen med å si ‘du har fortalt meg at bestemor slår deg, så jeg lurer på om du kan fortelle meg litt mer om det?’». Ifølge Gamst (2017) kan gjentakelse av det barnet har sagt invitere til utvidelse av barnets frie fortelling. Det er barnets frie fortelling som er kjernen i DCM, og målet i metoden er at barnet skal få fortelle fritt uten avbrytelser eller oppfølgings spørsmål. For at barnet skal få fortelle fritt peker informantene på at det er viktig at de stiller åpne spørsmål. Åpne spørsmål er utforskende, og skal ikke nødvendigvis bekrefte eller avkrefte antagelser om barnets situasjon, men de skal bidra til å gi barnet mulighet til å fortelle sin versjon av et hendelsesforløp, og følelser og opplevelser knyttet til dette understreker Gamst (2017). Åpne spørsmål skal med andre ord oppmuntrer barnet til å fortelle så fritt som mulig. Spørsmålene som stilles bør ifølge Gamst (2017) være tydelige, uten å være ledende, men allikevel anvende nøytrale nøkler eller ledetråder som referere til utsagn som barnet selv har brakt inn i samtalen.

Barnets egne ord kan også danne grunnlaget for eventuelle klargjørende spørsmål. Informanten som forteller fra samtalen med barnet som har en bestemor som slår forteller at hun videre spurte barnet «hvor slår bestemor deg?» hvorpå informanten utdyper: «hvis barnet da sier ‘på beinet’ så kan jeg spørre ‘hvordan kjennes det ut når bestemor slår deg på beinet?’». Dette eksempelet viser hvordan det tas utgangspunkt i det barnet har sagt, for så å forsøke å utdype forhold som barnet ikke spontant forteller mer om (Gamst, 2017). Dersom barnet viser motstand til å fortelle, mener informantene at det er viktig å ikke presse barnet, og forteller at de avslutter samtalen eller snakker om noe annet. Å unngå at barnet opplever samtalen som stressende eller pressende er ifølge Gamst (2017) viktig. Samtidig hevder Gamst (2017) at når barnet viser motstand mot å fortelle er det viktig at samtalen ikke avsluttes uten å få barnet i tale. I stedetfor kan det være hensiktsmessig å forsøke å forstå grunnen til at barnet ikke vil fortelle, og gi barnet en mulighet til å snakke om grunnen. På den måten mener Gamst (2017) at man kan nå frem til et barn som er motvillig eller redd og presiserer at barn som opplever det vanskelig å fortelle har behov for empatisk forståelse, der

barnets følelser blir respektert og anerkjent. Eksempelvis kan et barn som får spørsmål om hvorfor hun ikke vil fortelle mer avsløre at hun ikke får lov til å fortelle fordi voldsutøveren har truet med å sende henne bort dersom hun forteller noen om volden eller overgrepene, slik blant annet UEVO-studien finner (Hafstad & Augusti, 2019). Med andre ord kan spørsmålene som stilles bidra til å fremme kontekstuelle beskrivelser av ytre forhold, beskrivelse av handlingen, og beskrivelse av barnets erfaringer, tanker og følelser knyttet til opplevelsen (Gamst, 2017, s. 271). Som en motvekt kan hemmende kommunikasjon føre til at uriktig eller upålitelig informasjon kommer frem, noe informantene i min studie uttrykker at er en av årsakene til at de opplever det ubehagelig å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep. De er redde for å stille feil spørsmål, eller kommunisere på en måte som påvirker hva barnet forteller. Informantene opplever ikke at de har nok kunnskap og kompetanse til å føle seg trygge i slike samtaler, men samtlige påpeker at det likevel er viktig at de forsøker. Økt kompetanse knyttet konkret til hvordan barnehageansatte kan snakke med barn om vold og seksuelle overgrep kan trolig bidra til at flere føler seg tryggere og dermed velger å samtale med barn de er bekymret for på faglige forsvarlige måter.

5.3 Barnehageansattes opplevelse av egne følelsesmessige reaksjoner

Det tredje forskningsspørsmålet presentert i denne studien tar for seg hvordan barnehageansatte *opplever* samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep. Det er vesentlig å ha et bevisst forhold til hvordan arbeidet med omsorgssvikt påvirker oss følelsesmessig, hevder Killèn (2017). Dette kan også være gjeldene når det er snakk om vold og seksuelle overgrep. I sin forskning finner Killèn (2017) at mange som jobber med barn vegrer seg for å ta realitetene inn over seg, og istedenfor kanskje lar være å undersøke noe de burde ha undersøkt ut ifra de bekymringene som vokser frem. Funnene i min studie samsvarer med dette. Informantene beskriver vegring for å gå inn i bekymringssamtaler med bakgrunn i egen usikkerhet for hvordan de skal gå frem, men også for hvordan de skal håndtere det dersom de får informasjon om barnet som kan være vanskelig å forholde seg til. De beskriver at de er knyttet til barna og lett tar inn over seg det barnet opplever, noe Killèn (2017) kaller *introjisering*. Det kan føre til at bekymringen for barnet kanskje bagatelliseres og at fagpersonens øyne lukkes for de signalene barnet sender ut (Killèn, 2017). Killèn (2017) forklarer at *bagatellisering* handler om å beskytte seg selv og unngå å måtte ta innover seg barnets smerte. Ved å introjisere og bagatellisere bekymringen de barnehageansatte har for barnet risikerer de å handle uhensiktsmessig eller å bli handlingslammet, slik noen av informantene i min studie forteller om. De beskriver situasjoner der de har hatt en «dårlig

magefølelse» uten å handle, eller der de har handlet uhensiktsmessig eksempelvis ved at atferdsendring ble forstått som et pedagogisk problem, uten at det ble undersøkt hva som hadde ført til atferdsendringen. Flere av informantene forteller at de ser tilbake på slike hendelser med en følelse av å ha sviktet barna. I denne delen av intervjuene ble mange av informantene tydelig berørt. Noen fikk tårer i øynene, andre fikk frysninger og flere fortalte at det var tungt å tenke på at de ikke hadde handlet slik de ville gjort i dag. Informantene forteller at årsaken til at de ville handlet annerledes i dag er at de har mer kunnskap om vold og seksuelle overgrep, samt mer erfaring og trygghet i egen rolle.

Informantene forteller også at de i samtaler med barn har blitt følelsesmessig og emosjonelt berørt. Blant annet forteller de å ha reagert med sinne, vantro, tristhet, frykt og ubehag. Informantene mener samtidig det er viktig å ikke vise barnet disse reaksjonene når det forteller. De påpeker at barn raskt plukker opp den voksnes kroppsspråk og at dersom den voksne har sterke reaksjoner kan det føre til at barnet stopper å fortelle. Funnene tyder på at informantene opplever at egne følelsesmessige reaksjoner er en belastning i arbeid med volds- og overgrepsutsatte barn. Søftestad (2018) hevder derimot at arbeidet med barn i situasjoner der det er mistanke om seksuelle overgrep krever at fagpersoner tar følelsene sine på alvor. Ved å undertrykke reaksjoner kan de komme til å ubevisst styre fagpersonenes væremåte i arbeidshverdagen og i pressende situasjoner (Søftestad, 2018). Et bevisst forhold til egne følelser, og kjennskap til hvordan man selv reagerer når ulike følelser melder seg er kvaliteter Søftestad (2018) mener kan utvikles og bidra til å styrke egen evne til selvregulering. Evnen til å håndtere sine egne følelsesmessige reaksjoner i møte med kompliserte og vanskelige saker vil trolig kunne gjøre barnehageansatte bedre rustet til å se de signalene barn sender ut, tørre å tro på de historiene barna forteller på barns vis, så vel som å legge til rette for at barn møter trygge voksne som utstråler at de tåler å høre det barna har å fortelle.

En fremtredende barriere for å handle ved bekymring for et barn som informantene peker på er frykten for å ta feil, og på den måten gjøre situasjonen verre for barnet, familien, eller seg selv. Informantene peker på redsel for å bryte taushetsplikten og bli straffeforfulgt, samt frykt for at foreldresamarbeidet skal bli utfordrende dersom mistanken viser seg å være feil. Funnene tyder på at det er en tendens til det Killèn (2017) kaller *overidentifisering med foreldre*. Det dreier seg om å tillegge foreldrene sine egne følelser og holdninger, uten å se hvordan de egentlig er. Ideen om at alle foreldre vil det beste for barnet sitt, kan hindre fagpersoner i å se reell omsorgssvikt, hevder Killèn (2017). Dersom man i personalgruppen

ikke tror, tenker over, eller snakker om at det kan finnes foreldre som svikter sine barn, noen ganger på det groveste, så vil det betraktelig redusere muligheten for å oppdage at noe er galt, slik Haug (2019) påpeker. Til tross for sterke følelsesmessige reaksjoner, er informantene tydelige på at voksne er nødt til å tåle å «stå i ubehaget» for at barna skal få den hjelpen de trenger. En av informantene reflekterer rundt en sak han selv var involvert i avdekkingen av der han ikke opplevde å bli ivaretatt i ettertid:

Det har jeg gått og tenkt mye på i ettertid. Men hvem skal jeg snakke med? Man må ta vare på den psykiske helsen til de ansatte. Ja, barna kommer først, men hvis de ansatte knekker, hvor skal barna gå hen da?

Informanten stiller et interessant spørsmål. Når man som barnehageansatt får nærkontakt med barns smerte, gjennom tilgang på informasjon om at et barn man er i daglig kontakt med blir utsatt for handlinger som er vanskelig bare å forestille seg, kan dette medføre store belastningsskader. Belastningene knyttet til dette arbeidet kan ifølge Sjøftestad (2018) oppleves vonde og krevende, og kan komme til uttrykk gjennom lignende symptomer og reaksjoner det traumeutsatte barnet gjennomgår, såkalte *parallele prosesser*. Når fagpersoner jobber i tett relasjon til traumatiserte barn, står de i fare for å utvikle vikarierende traumatisering, der de selv kan få symptomer som frykt, angst, påtrengende bilder av vold eller overgrep de har fått beskrevet, depressive reaksjoner, avmakt, skyldfølelse, aggresjon, nummenhet, mareritt og søvnforstyrrelser (Sjøftestad, 2018). Det er bare to av de fem informantene i denne studien som peker på et behov for ivaretagelse etter å ha stått i situasjoner der de har vært involvert i avdekking av vold eller overgrep mot barn. Det kan tyde på at det er variasjoner i hvordan barnehageansatte reagerer, men ettersom ivaretagelse av ansatte ikke ble spurt om i noen av intervjuene kan det godt tenkes at også de resterende informantene har tanker knyttet til dette. For noen kan slike belastninger bli til ressurser, og blant annet føre til økt årvåkenhet for vage signaler på vold og seksuelle overgrep, slik Sjøftestad (2018) understreker. Andre kan derimot ha behov for å bearbeide det vikarierende traume i større grad, slik funnene i denne studien indikerer. Det tyder på at det er av betydning at barnehagene har tiltaksplaner både for hvordan personalet skal gå frem ved bekymring for et barn, men også for hvordan de ansatte skal ivaretas i ettertid av involvering i alvorlige hendelser, slik som avdekking av vold eller seksuelle overgrep mot barn.

6.0 Avslutning

6.1 Konklusjon

Hensikten med denne studien har vært å belyse barnehageansattes subjektive forståelse og opplevelser knyttet til bekymring for om barn utsettes for vold eller seksuelle overgrep, og samtalens betydning i arbeidet med avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn. Utgangspunktet for denne oppgaven var å undersøke følgende problemstilling:

Hvilke opplevelser og erfaringer har barnehageansatte fra samtaler om vold og seksuelle overgrep med barn de er bekymret for?

Forskningsspørsmålene har bidratt til å belyse problemstillingen, samt strukturere og konkretisere studiens funn. Det første forskningsspørsmålet handler om hvordan barnehageansatte reflekterer over sin egen rolle i forbindelse med avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn. Informantene uttrykker at de som ansatte i barnehage har en unik mulighet til å kunne avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn, og peker på både et juridisk og et personlig ansvar, men at det også avhenger av en ledelse som tilrettelegger for å belyse vold og overgrep i personalgruppen. Funnene tyder på at om vold og overgrep blir belyst i barnehagen, og om bekymringer snakkes om i personalgruppen avhenger av ansatte som på eget initiativ har tilegnet seg kunnskap om vold og overgrep og som engasjerer seg i å dele denne kunnskapen. Informantene mener at kunnskap om vold og overgrep hos ansatte i norske barnehager er mangelfull og at det er behov for å øke kunnskapen og kompetansen til barnehageansatte, uavhengig av utdanningsbakgrunn og stillingstittel. Det tyder på at det bør prioriteres både å styrke grunnutdanningen til barnehagelærere i forbindelse med vold og overgrep, så vel som å øke mulighetene for videreutdanning og kompetanseheving i hele personalgruppen.

Studiens andre forskningsspørsmål handler om hva barnehageansatte opplever som betydningsfullt for å skape tillit og trygghet i samtaler med barn de er bekymret for. Før de barnehageansatte går inn i samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep er det visse forutsetninger som ligger til grunn. Informantene presiserer at hver situasjon er unik, men at det kan handle om atferdsendring, skader hos barnet eller en «dårlig magefølelse». Felles for alle informantene er at de uttrykker at en god relasjon til barnet gjør det enklere å legge merke til endringer, og dermed også øker sannsynligheten for at barnehageansatte velger å spørre

barna om vold og seksuelle overgrep. Informantene uttrykker at de mener det er viktig å snakke med barn når bekymringer oppstår, samtidig forteller de om usikkerhet knyttet til hvordan de skal gå frem i samtaler med barn, og ytrer ønsker om kompetanseheving. For å skape trygghet og tillit i samtaler med barn av sensitiv karakter mener informantene det er av betydning å være ærlig, ta barnet på alvor og anerkjenne barnet. Dette krever at de ansatte har kunnskap til å kjenne igjen tegn og signaler hos barna, og kompetanse til å kjenne seg trygge på å gå inn i samtaler med barna når vage bekymringer gjør seg gjeldende.

Det tredje og siste forskningsspørsmålet i denne studien handler om hvordan barnehageansatte opplever samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep. Det er stor enighet blant informantene i at det er ubehagelig og vanskelig å forholde seg til tanker om at barn de treffer daglig og har utviklet en relasjon til kan bli utsatt for vold og seksuelle overgrep. Samtlige informanter understreker likevel betydningen av at de som voksne fagpersoner må stå i det ubehaget for å kunne avdekke og hjelpe barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Informantene opplever egne følelsesmessige reaksjoner i vanskelige samtaler med barn som belastninger, og de gir uttrykk for at de forsøker å gjemme eller undertrykke disse følelsene. Følelsesmessige reaksjoner behøver ikke være belastende, men da er et bevisst forhold til egne følelser av betydning, så vel som ivaretagelse og støtte. Da er det sentralt at barnehagene har gode rutiner som er kjent for de ansatte med tanke på hvordan de skal gå frem når bekymringer oppstår eller konkrete mistanker gjør seg gjeldende.

Samlet sett viser funnene i min studie at det for barnehageansatte oppleves ubehagelig og utfordrende å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep. Det er tydelig at det er behov for økt kunnskap og kompetanse i barnehagesektoren knyttet til avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn. Usikkerhet og frykt for å ta feil gjør at barnehageansatte vegrer seg for å snakke med barn de er bekymret for. Det er behov for å øke kompetansen i hele personalgruppen, slik at samtlige ansatte har bedre forutsetninger for å kunne identifisere når et barn er utsatt for vold eller overgrep, og handle på bakgrunn av dette.

6.2 Studiens begrensninger og videre forskning

Beskrivelser fra de fem barnehageansatte som deltok som informanter i denne studien gav informasjon om hvordan det oppleves å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep i en barnehagekontekst. Et større utvalg kunne trolig gitt et mer omfangsrikt og nyansert bilde av hvordan barnehageansatte opplever å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep. Med

tanke på oppgavens størrelse og tidsperspektiv opplevde jeg likevel at studiens utvalg gav gode muligheter for å gå i dybden i analysen av hver av deltakernes beskrivelser og presentere en sammensatt fremstilling av essensen av alle intervjuene. Ettersom en sentral del av oppgaven var å få frem beskrivelser fra barnehageansatte i forskjellige stillinger valgte jeg å rekruttere både styrere, barnehagelærere og assistenter. Det hadde vært interessant å også få innspill fra fagarbeidere. Utvalget er begrenset til barnehageansatte som jobber eller har jobbet i barnehager på Sørlandet. Et utvalg fra et større geografisk område kunne kanskje hatt innvirkning på studiens resultater. Eksempelvis kom det frem i intervjuene at en av kommunene informantene jobbet i hadde tilbudt kurs til samtlige barnehager angående avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn. Andre mulige begrensninger av studien er at de som takket ja til å delta i studien kanskje gjorde dette fordi de har spesiell interesse for tematikken i oppgaven, noe som kan ha sammenheng med deres engasjement og erfaringer fra samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep.

For å få enda dypere innblikk i hvordan bekymringssamtaler med barn faktisk gjennomføres i barnehager ville det vært interessant å observere slike samtaler i forkant av intervjuene. Dette vurderte jeg derimot til å være utfordrende både med tanke på at mange bekymringssamtaler ikke er planlagte, men foregår spontant i det bekymringer oppstår, og av etiske grunner med tanke på barnets beste og at barn er en sårbar gruppe med rett til et sterkt personvern. Av etiske årsaker ble det derfor valgt å gjennomføre studien ved å intervju de barnehageansatte om deres opplevelser med slike samtaler. Denne tilnærmingen vil jeg påstå likevel har vært hensiktsmessig for å besvare oppgavens problemstilling, samtidig som videre forskning med fordel kan involvere case-oppgaver eller rollespill basert på fiktive historier, der de barnehageansatte deretter intervjues om deres opplevelser både med gjennomføring av casen, og tidligere opplevelser. Samlet sett har studien pragmatisk nytteverdi for spesialpedagogisk praksis, blant annet kan studien brukes som utgangspunkt for diskusjon i barnehager av hvordan det legges til rette for å arbeide med å avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn. Den kan også bidra til at barnehageansatte, og andre som jobber med barn, reflekterer over hvordan de selv handler når bekymringer oppstår. Det er samtidig behov for videre forskning knyttet til dette, eksempelvis ville det vært interessant å undersøke hvordan det kan arbeides med å øke kompetansen i barnehagen knyttet til samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep. Studiens funn viser samlet sett at det er behov for å undersøke ytterligere hvilke faktorer som påvirker hvordan barnehageansatte opplever å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep.

Litteraturliste

- Albæk, A. U., Binder, P. & Milde, A. M. (2019). Plunging Into a Dark Sea of Emotions: Professionals' Emotional Experiences Addressing Child Abuse in Interviews With Children. *Qualitative Health Research*, 30(8), 1212-1224.
doi:10.1177/1049732318825145
- Albæk, A. U., Kinn, L. G. & Milde, A. M. (2018). Walking children through a minefield: how professionals experience exploring adverse childhood experiences. *Qualitative Health Research*, 28(2), 231-244. doi.org/10.1177/1049732317734828
- Alvesson, M. & Skoldberg, K. (2009). *Reflexive Methodology – New Vistas for Qualitative Research* (2. utg.). SAGE Publications Inc.
- Augusti, E-M. & Myhre, M. C. (2021). The Barriers and Facilitators to Abuse Disclosure and Psychosocial Support Needs in Children and Adolescents Around the Time of Disclosure. *Child Care in Practice*. doi:10.1080/13575279.2021.1902279
- Baklien, B. (2009). Skole, barnehage, barneverntjeneste - bilder av "de andre" hindrer samarbeid. *Tidsskriftet Norges Barnevern*(4), 237-244.
- Barne- og familiedepartementet. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013). *Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/strategi_overgrep_m.bokmerker_r_evidert.pdf
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014). *En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/foa/bld_overgrep_web.pdf
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Barneombudet. (2018). *Hadde vi fått hjelp tidligere hadde alt vært annerledes - Erfaringer fra barn og unge utsatt for vold og overgrep*.
<https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrappporter/Hadde-vi-fatt-hjelp-tidligere-hadde-alt-vaert-annerledes.pdf>

- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Bratterud, Å. & Emilsen, K. (2007). *Små barns rett til beskyttelse. Utvikling av tiltak for å styrke barnehageansattes kompetanse om vold og overgrep mot små barn* (Rapport 18/2011). NTNU Samfunnsforskning.
- Callaghan, J. & Alexander, J. (2015). *Understanding agency and resistance strategies (UNARS): Children's experiences of domestic violence*. University of Northampton.
<https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2509.2324>
- Centers for Disease Control and Prevention (2021, 6. april). *Violence Prevention: CDC-Kaiser ACE Study*. <https://www.cdc.gov/violenceprevention/aces/about.html>
- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Abstrakt Forlag.
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018). *Research Design; Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (5. utg.). SAGE Publications Inc.
- Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2018). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (4. utg.). SAGE Publications Inc.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Dean, H. (2021). *Utforskende bekymringsamtaler - Samtaler med barn i barnehagen ved bekymring for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Fagbokforlaget.
- Drugli, M. B. & Onsøyen, R. (2021). *Sårbare småbarn. De yngste i barnehagen – fra forskning til praksis*. Cappelen Damm Akademisk
- Edvardsen, O. & Mevik, K. (2014). Vold mot barn i hjemmet. Hvordan ivareta barns rettigheter? *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 12(4), 317-334
- Emilsen, K. & Bratterud, Å. (2020a). Ansvar, plikt og samarbeid. I K. Emilsen, *Dørstokkmila - Barnehagens vei fra magesfølelse til melding* (2. utg., s. 37-63). Fagbokforlaget.
- Emilsen, K. & Bratterud, Å. (2020b). Dilemmaer og hindringer. I K. Emilsen, *Dørstokkmila - Barnehagens vei fra magesfølelse til melding* (2. utg., s. 65-80). Fagbokforlaget.
- Emilsen, K. & Bratterud, Å. (2020c). Samfunnsmandat og rettigheter. I K. Emilsen, *Dørstokkmila - Barnehagens vei fra magesfølelse til melding* (2. utg., s. 21-36). Fagbokforlaget.

- Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning. (2012). *Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning* (FOR-2012-06-04-475). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2012-06-04-475>
- Gadamer, H. G. (2012). *Sannhet og metode – grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Pax.
- Gamst, K. M. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Grunnlova. (1814). *Kongeriket Noregs grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn>
- Hafstad, G. S. & Augusti, E.-M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Haug, K. H. (2019). *Barnevern for barnehagefolk. Innføring i arbeid med barnevern i barnehagen*. Universitetsforlaget.
- Holt, S., Buckley, H. & Whelan, S. (2018). The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child Abuse & Neglect*, 32, 797-810. doi:10.1016/j.chiabu.2008.02.004
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse – om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Pax.
- Høgheim, S. (2020). *Masteroppgaven i GLU*. Fagbokforlaget.
- Isdal, P. (2018). *Meningen med volden*. Kommuneforlaget.
- Jensen, T., Gulbrandsen, W., Mossige, S., Reichelt, S. & Tjersland, O. (2005). Reporting possible sexual abuse: A qualitative study on children's perspectives and the context for disclosure. *Child Abuse & Neglect*, 29, 1395-1413.
- Jernbro, C., Otterman, G., Lucas, S., Tindberg, Y. & Janson, S. (2017). Disclosure of child physical abuse and perceived adult support among Swedish adolescents. *Child Abuse Review*, 26(6), 451-464.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Kristoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt Forlag.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2013). *Et liv uten vold. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017*.
https://www.regjeringen.no/contentassets/97cdeb59ffd44a9f820d5992d0fab9d5/hplan-2014-2017_et-liv-uten-vold.pdf
- Killèn, K. (2000). *Barndommen varer i generasjoner*. Kommuneforlaget.

- Killèn, K. (2017). *Forebyggende arbeid i barnehagen: Samspill og tilknytning* (2. utg.). Kommuneforlaget.
- Kinge, E. (2016). *Barnesamtaler: Det anerkjennende samværet og samtalens betydning for barn med samspillsvansker* (2. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*.
<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Langballe, Å. (2011). *Den dialogiske barnesamtalen: Hvordan snakke med barn om sensitive temaer*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Langballe, Å., Gamst, K. T. & Jacobsen, M. (2010). *Den vanskelige samtalen. Barneperspektiv på barnevernarbeid. Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse* (Rapport 2/2010). NKVTS.
- Lehn, E. W. (2009). *Dårlig magefølelse. Grunnlag for melding? Sentrale mønstre i barnehageansattes arbeid med barn som bekymrer*. Masteroppgave i spesialpedagogikk. NTNU.
- Lehn, E. & Emilsen, K. (2020). Sentrale mønstre i barnehageansattes arbeid med barn som bekymrer. I K. Emilsen, *Dørstokkmila - Barnehagens vei fra magefølelse til melding* (2. utg., s. 139-147). Fagbokforlaget.
- Lemaigre, C., Taylor, E. P. & Gittoes, C. (2017). Barriers and facilitators to disclosing sexual abuse in childhood and adolescence: A systematic review. *Child Abuse & Neglect*, 70, 39-52. doi:10.1016/j.chiabu.2017.05.009
- Lillevik, O. G. (2016). Perspektiver på vold mot barn. I K. L. Mevik, *Vold mot barn - Teoretiske, juridiske og praktiske tilnærminger* (s. 18-37). Gyldendal Akademisk.
- Lincoln, Y. S., Lynham, S. A. & Guba, E. G. (2011). Paradigmatic controversies, contradictions and emerging confluences. I N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *The Sage handbook of qualitative research* (4. utg., s. 99-128). SAGE Publications Inc.
- Malterud, K. (2002). Kvalitative metoder i medisinsk forskning – forutsetninger, muligheter og begrensninger. *Tidsskriftet Den Norske Legeforening*, 122: 2468-72.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*. (4 utg.). Universitetsforlaget.

- Meld. St. 15 (2012-2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve*. Justis- og beredskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-15-20122013/id716442/?ch=1>
- Meld. St. 19 (2015-2016). *Tid for lek og læring – Bedre innhold i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20152016/id2479078/?ch=1&q>
- Merrick, M. T., Ford, D. C., Ports, K. A. & Guinn, A. S. (2018). Prevalence of Adverse Childhood Experiences From the 2011-2014 Behavioral Risk Factor Surveillance System in 23 States. *JAMA Pediatrics*, 172(11), 1038-1044.
 doi:10.1001/jamapediatrics.2018.2537
- Myhre, A. (2016). Hvordan se det vi ikke ønsker å se - fysiske og psykososiale symptomer. I K. Mevik, O. Lillevik, & O. Edvardsen, *Vold mot barn - Teoretiske, juridiske og praktiske tilnærminger* (s. 100-116). Gyldendal.
- NESH. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi* (5. utg.). <https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora.pdf>
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J. & Vos, T. (2012). The Long-Term Health Consequences of Child Physical Abuse, Emotional Abuse, and Neglect: A Systematic Review and Meta-Analysis. *PLOS Medicine* 9(11).
 doi:10.1371/journal.pmed.1001349
- NOU 1991:4. (1991). *Veien videre til studie- og yrkeskompetanse for alle*. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/odn/tmp/2002/0034/ddd/pdfv/154782-nou1991-4.pdf>
- NOU 2017:12. (2017). *Svikt og svik – Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-12/id2558211/>
- Ot.prp. nr. 103 (2004-2005). *Om lov om endringer i barnelova*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-103-2004-2005-/id401128/?ch=1>
- Pedagogstudentene, & Stine Sofies Stiftelse. (2019, mai). *Undervisning om vold og seksuelle overgrep*. Pedagogstudentene.

- <https://www.pedagogstudentene.no/undersokelser/undersokelse-om-undervisning-om-vold-og-seksuelle-overgrep-i-barnehagelarerutdanningen/>
- Prop. 12 S (2016-2017). *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- <https://www.regjeringen.no/contentassets/f53d8d6717d84613b9f0fc87deab516f/no/pdfs/prp201620170012000dddpdfs.pdf>
- Prop. 85 L (2012-2013). *Endringer i barnelova (barneperspektivet i foreldretvister)*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-85-l-20122013/id720054/?ch=1>
- Reese, H. (2013). Barnehagen som tiltak – sett fra styrers perspektiv. I Å. Bratterud & K. Emilsen, *Barnehagen som barneverntiltak. Samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste* (Rapport nr. 23/2013). NTNU: Samfunnsforskning.
- Rød, S. (2018, 21 februar). Barnevernet er i krise. Det gode med kriser er at de tvinger fram endring. *Fontene*. <https://fontene.no/nyheter/-barnevernet-er-i-krise-det-gode-med-kriser-er-at-de-tvinger-fram-endring-6.47.526126.b510ddf76e>
- Sanner, M. (2020). *Klokhet om vold og overgrep*. Universitetsforlaget.
- Schibbye, A. (2012). *En dialektisk relasjonsforståelse – i psykoterapi med individ, par og familie*. Universitetsforlaget.
- Schibbye, A. & Løvlie, E. (2017). *Du og barnet – om å skape gode relasjoner med barn*. Universitetsforlaget.
- Sivertsen, L. (2016). En fortelling om SMISO. I K. Melvik, O. G. Lillevik & O. Edvardsen (Red), *Vold mot barn: Teoretiske, juridiske og praktiske tilnærminger* (s. 207-224). Gyldendal Akademisk.
- Skjørten, K., Hauge, M., Langballe, Å., Schultz, J., & Øverlien, C. (2016). Å se det utsatte barnet. I C. Øverlien, M. Hauge, & J. Schultz (Red.), *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (s. 93-107). Universitetsforlaget.
- Statistisk sentralbyrå. (2020). Statistikk barnehage. Hentet fra <https://www.ssb.no/barnehager>
- Steine, I. M., Winje, D., Nordhus, I. H., Milde, A. M., Bjorvatn, B., Grønli, J. & Pallesen, S. (2016). Lanvarig taushet om seksuelle overgrep: Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn. *Tidsskrift for Norsk Psykologiforening*, 53, 889-899.
- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Alink, L. R. & van Ijzendoorn, M. H. (2015). The prevalence of child maltreatment across the globe: Review of a series of meta-analyses. *Child Abuse Review*, 24(1), 37-50.

- Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>
- Søftestad, S. (2018). *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*. Univeristetsforlaget.
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2015). Kvalitet i kvalitativ forskning. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red), *Kvalitative metoder: en grundbog* (2. utg., s.521-532). Hans Reitzels Forlag.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitative metoder* (3. utg.). Fagbokforlaget.
- Thomason, M. E. & Marusak, H. A. (2017). Toward Understanding the Impact of Trauma on the Early Developing Human Brain. *Neuroscience*, 342, 55-67.
doi:10.1016/j.neuroscience.2016.02.022
- Thoresen, S., & Hjemdal, O. K. (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv* (Rapport 1/2014). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Thulin, J., Kjellgren, C. & Nilsson, D. (2019). Children´s Disclosure of Physical Abuse – The Process of Disclosing and the Response from Social Welfare Workers. *Child Care in Practice*, 26:3, 285-299. doi:10.1080/13575279.2018.1555139
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Gyldendal
- Trickett, P., Noll, J., & Putnam, F. (2011). The impact of sexual abuse on female development: lessons from a multigenerational, longitudinal research study. *Dev Psychopathology*, 23(2), 453-476.
- UNICEF. (2019). *A World Ready to Learn: Prioritizing quality early childhood education*. (UNICEF Data Publications). Hentet 1. Mai 2022 fra
<https://data.unicef.org/resources/a-world-ready-to-learn-report/>
- Utdanningsdirektoratet. (2022). Fakta om barnehager 2021. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/analyser/fakta-om-barnehager/kapittel-1/#7-av-10-barnehager-oppfyller-pedagognormen-uten-dispensasjon>
- World Health Organization. (2020, 8. Juni). *Child Maltreatment: Key facts*.
<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>
- Øverlien, C. (2010). Children exposed to domestic violence. Conclusions from the literature and challenges ahead. *Journal of Social Work*, 10(1), 80-97.
- Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet - barns strategier*. Universitetsforlaget.
- Øverlien, C. & Moen, L. H. (2016). «Takk for at du spør!». *En oppfølgingsstudie om kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn blant blivende barnevernspedagoger*,

- grunnskolelærere og førskolelærere* (Rapport 3/2016). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Øverlien, C. & Sogn, H. (2007). *Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle* (Rapport 3/2007). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Aadnanes, M. (2020). *Vold mot barn og unge i nære relasjonar - Barnevernfagleg kunnskap*. Gyldendal Akademisk.
- Aasland, M. W. (2009). «-si det til noen-»: *En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge* (2. utg.). Høyskuleforlaget.

Vedlegg 1 - Intervjuguide

<p>Fase 1: Rammesetting</p>	<p>Informasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Informer om lydopptak, sørg for samtykke. Skriv under skjema.</i> • <i>Start lydopptak</i> • <i>Fortell om temaet (samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep), bakgrunn og formål med samtalen</i> • <i>Forklar hva intervjuet skal brukes til – påpek taushetsplikt og anonymitet</i> • <i>Påpek at de må være påpasselige med å ikke gjengi informasjon som kan identifisere en tredjepart (barn, foreldre, etc.).</i> • <i>Avklar at dersom det er spørsmål de ikke klarer, eller ikke ønsker, å svare på så er det greit.</i> • <i>Gi beskjed om at de gjerne må ta betenkningstid før de svarer, og presiser at det er deres tanker, erfaringer og opplevelser jeg ønsker å få tak i. Det er ingen riktige eller gale svar.</i> • <i>Spør om det er noe uklart, og om informanten har eventuelle spørsmål – svar på disse.</i>
<p>Fase 2: Bakgrunn</p>	<p>Overgangsspørsmål</p> <p>Bakgrunn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilken stilling har du i barnehagen? • Hvilken utdanning har du? • Hvor lenge har du jobbet i barnehagen? • Hva tenker du på når jeg sier begrepet «omsorgssvikt»? • Hva forbinder du med begrepet «vold»? • Hva legger du i begrepet «seksuelle overgrep»?
<p>Fase 3: Fokusering</p>	<p>Kunnskap og personlige faktorer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hva har du lært vold og overgrep mot barn? <ul style="list-style-type: none"> ○ Enten her i barnehagen eller tidligere i livet eller på andre arenaer? • Hva er ditt ansvar dersom du er bekymret for om et barn blir utsatt for vold eller overgrep? • Hvordan forholder du deg til opplysningsplikten? • Hva vet du om avvergingsplikten? • Hvordan forholder du deg til taushetsplikten? <p>Opplevelser</p> <ul style="list-style-type: none"> • Har du opplevd en bekymring eller en «dårlig magefølelse» knyttet til et barns oppførsel eller utsagn? • Hvordan gikk du frem med denne bekymringen? <ul style="list-style-type: none"> ○ Lot det ligge? Hvorfor? ○ Tok det videre? Med hvem? Hva skjedde videre i prosessen? • Hvilke tanker og følelser fikk du i forbindelse med denne bekymringen? • Hvordan opplever du å snakke med barn om vold og overgrep? <ul style="list-style-type: none"> ○ Dersom det er ubehagelig/utfordrende: Hva tenker du om å snakke med barn om vold og overgrep i fremtiden? <p>Organisasjonen/barnehagen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Har du snakket med kollegaer eller ledelsen om bekymringer rundt barn i henhold til vold eller overgrep? Hvordan reagerte de? • Hvordan drøfter dere bekymringer for om barn har blitt utsatt for vold eller overgrep i personalet? <ul style="list-style-type: none"> ○ Dersom det ikke drøftes, hvorfor tror du det er sånn?

	<ul style="list-style-type: none"> • Har du selv sendt en bekymringsmelding til barnevernstjenesten, eller drøftet bekymringer med barnevernet? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvordan opplevde du det? <p>Samtaler med barn om vold eller overgrep</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan snakker du med barn om vold og overgrep? <ul style="list-style-type: none"> ○ Dersom det ikke snakkes om, hva er grunnen til det? • Hvilke hjelpemidler benytter du i samtaler med barn om vold eller overgrep? <ul style="list-style-type: none"> ○ For eksempel: bilder, tegninger, dukker, filmer? • Hvordan tenker du at man bør snakke med barn om vold og overgrep? • Er det noe du kan si eller gjøre for å hjelpe barn med å fortelle om sine opplevelser? • Syntes du man skal snakke med alle barn om vold og overgrep? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvorfor? ○ Hvorfor ikke? • Hva skal til for at du velger å snakke med barn om vold og overgrep? • Hva gjør du dersom barnet ikke vil snakke om sine opplevelser? • Har du opplevd at barn har fortalt deg noe som gjorde at du ble bekymret for om barnet kunne bli utsatt for vold eller overgrep? <ul style="list-style-type: none"> ○ Enten i en samling om tematikken eller andre tilfeller? ○ Hvordan foregikk denne samtalen? ○ Hva følte du når barnet fortalte? ○ Hva gjorde du etterpå? <p>Barnesyn/Verdisyn</p> <ul style="list-style-type: none"> • I hvilken grad tenker du at vi kan stole på barn? <ul style="list-style-type: none"> ○ Kan barn påvirkes til å fremsi uriktig informasjon? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Hvordan da? ○ Hvilke forutsetninger har barn til å være informant i sitt eget liv? ○ Hvordan kan vi vite når barn snakker sant, og når de ikke gjør det? ○ Snakker barn sant når de forteller om vold eller overgrep? • Kan du påvirke hva eller hvordan barn forteller? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvordan? • Kan dine holdninger påvirke samtalen med barnet? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvordan? • Dersom barn har blitt utsatt for vold eller overgrep – hva tror du gjør at de forteller noen om dette? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hva gjør at de lar være? <p>Til sist..</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hva skulle du ønske du visste om dette temaet før du begynte som ansatt i barnehagen?
<p>Fase 4: Tilbakeblikk</p>	<p>Oppsummering</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eventuell oppklaring • Har jeg forstått deg riktig? • Er det noe du vil legge til?

Vedlegg 2 - Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet «Barnehageansattes opplevelser av å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep» ?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å utforske hvordan barnehageansatte opplever å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med denne masteroppgaven er å belyse hvordan barnehageansatte opplever samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep. Jeg vil se nærmere på følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan reflekterer barnehageansatte over sin egen rolle i forbindelse med avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn?
- Hva opplever barnehageansatte som betydningsfullt for å skape tillit og trygghet i samtaler med barn de er bekymret for?
- Hvordan opplever barnehageansatte samtaler med barn om vold og seksuelle overgrep?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Agder er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du jobber, eller har jobbet, i barnehage. Det er ønskelig at den som deltar i studien også har hatt minst en erfaring med bekymring for et barn.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju. Det vil ta deg ca. 45-60 minutter. Intervjuet inneholder spørsmål om hvordan du opplever å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep, din kunnskap om vold og overgrep, dine erfaringer med tematikken, hvordan barnehagen jobber med tematikken, og ditt syn på barn. Dine svar fra intervjuet blir registrert elektronisk.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Det vil ikke påvirke ditt forhold til arbeidsplassen.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det vil kun være veileder Per-Einar Garmannslund, og student Evy Marie Kvammen Blanco ved Universitetet i Agder som har tilgang til opplysningene om deg.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data, datamaterialet vil bli lagret på passordbeskyttet skylagring.

I publikasjon av masteroppgaven vil ikke deltakerne kunne gjenkjennes av andre.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er i juni 2022.

Ved prosjektslutt vil dataopplysningene anonymiseres og lydopptakene slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Agder har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Agder ved Per-Einar Garmannslund (tlf. 941 82 090, e-post: per.e.garmannslund@uia.no).
- Vårt personvernombud: Johanne Warberg Lavold (e-post: personvernombud@uia.no)

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Per-Einar Garmannslund
(Forsker/veileder)

Evy Marie Kvammen Blanco
(Student)

Vedlegg 3 - Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Barnehageansattes opplevelser av å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep», og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4 – Illustrasjon av koding av funn

Tema	Kategorier	Koder
Profesjonell rolle og ansvar	Oppfatning av egen rolle og ansvar	Plikt og juridisk ansvar
		Begrensninger
	Opplevelse av egen kunnskap og kompetanse	Kunnskap om vold og seksuelle overgrep gjennom utdanning og ved ansettelse
		Betydning av kunnskap om vold og seksuelle overgrep
Organisasjonskultur	Barnehagen som arena for bekymringssamtaler	
Samtalepraksis	Forutsetninger for å snakke med barn om vold og seksuelle overgrep	Generelle samtaler med barn om kropp og grenser
		Tegn og symptomer
		En «dårlig magefølelse»
	Samtalemetodikk og kvalitet i bekymringssamtaler	Åpen spørsmålsstilling i både spontane og planlagte samtaler
Anerkjenne og ta barnet på alvor		
Følelsesmessige reaksjoner	Barrierer	Frykt for å ta feil
		Usikkerhet og ubehag
	Følelser og reaksjoner	Opplevelser av bekymringssamtaler
		Refleksjoner rundt egne reaksjoner
	Ivaretagelse av ansatte	

Vedlegg 5 – Godkjenning fra NSD

26.05.2022, 16:32

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / [Masteroppgave i spesialpedagogikk](#) / Vurdering

Vurdering

Referansenummer

592147

Prosjekttittel

Masteroppgave i spesialpedagogikk

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Agder / Fakultet for humaniora og pedagogikk / Institutt for pedagogikk

Prosjektperiode

03.01.2022 - 01.06.2022

[Meldeskjema](#)

Dato

06.01.2022

Type

Standard

Kommentar

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernloven og gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 06.01.2022, samt i innmelder og personverntjenester. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på menylinjen øverst i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.06.2022

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at det er et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetykt dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

TAUSHETSPLIKT

Informantene i prosjektet har taushetsplikt. Det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke avsløres enkeltpersoner eller avsløre annen taushetsbelagt informasjon.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fulle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!